

วารสาร

ปราชญ์ ประชาคม

JOURNAL OF SCHOLAR COMMUNITY

วิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัณครปฐม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2566

E-ISSN : 2822-1052 (Online)

วารสารปราชญ์ประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม 2566

E-ISSN: 2822-1052 (Online)

ที่ปรึกษา

พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์, ดร.

พระมหาวีจิตร กลยานจิตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

บรรณาธิการเล่ม

พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ, ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์พีรพัฒน์ พันศิริ

อาจารย์ธนะชัย สามล

อาจารย์ไชยยา เรืองดี

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายณัฐพล วิทย์เรืองชัย

นางสาวภาวพรรณ กิจประเสริฐ

นางสาวณัฐฐา แจ้อักษร

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสุนทรธรรมโสภณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมงคลธรรมวิธาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณรงค์ สกกุลศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เจริญธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวุฒิ สมยานะ

รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร

รองศาสตราจารย์ ดร.วีไลรัตน์ ศิริรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

รองศาสตราจารย์เจษฎา บุญมาโฮม

รองศาสตราจารย์ประจวบ ประเสริฐสังข์

รองศาสตราจารย์ พล.ต.ต.ดร.กิตติ์ธนต์ เลอวงศ์รัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ภู่อระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินิตา ภักดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

ดร.รัชนีชีวาท์ แซ่ตัน

ดร.เกษภา ผาทอง

แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดเสนาหา นครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

“โลกนี้เป็นเพียงศาลาพักร้อนชั่วคราวของชีวิตที่เดินทางไกล ไยมาคิดยึดครองโลกกันเสียเล่า”

คตินิยมของพุทธศาสนิกชนที่ประกาศในวารสารประชาคมฉบับนี้ เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ของเดือนกันยายน-ตุลาคม 2566 ห้วงเวลาที่สังคมโลกต่างวิตกกังวลกับความขัดแย้งระหว่างประเทศ คือ สงครามรัสเซีย-ยูเครน ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 และความขัดแย้งนี้ขยายออกไปอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อรัสเซียเปิดฉากรุกรานยูเครนอย่างเต็มรูปแบบในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565 จนถึงทุกวันนี้สงครามยังคงมีอยู่ และสงครามระหว่างอิสราเอลกับกองกำลังติดอาวุธปาเลสไตน์ ในนาม “กลุ่มฮามาส” อิสราเอลได้ถล่มฉนวนกาซาอย่างหนัก หลังถูกกลุ่มฮามาสบุกโจมตีแบบสายฟ้าแลบ พร้อมจับตัวประกันไปกว่า 200 คน ตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม ที่ผ่านมา ซึ่งการสู้รบระหว่างอิสราเอลกับฮามาส ทำให้ยอดผู้เสียชีวิตมีมากกว่า 8,400 ศพ ส่วนใหญ่เป็นชาวปาเลสไตน์ในฉนวนกาซาที่ถูกสังหารจากการโจมตีทางอากาศของกองทัพอิสราเอลเพิ่มขึ้นเป็น 7,000 ศพ บาดเจ็บกว่า 18,000 ราย ส่วนในอิสราเอล มีผู้เสียชีวิตกว่า 1,400 ศพ (ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์, 27 ต.ค. 66)

สงครามในนิยามของ Paul Valéry คือ “สถานที่ที่คนหนุ่มสาวที่ไม่รู้จักกันและไม่เกลียดกัน ต้องมาฆ่ากัน... จากการตัดสินใจของคนแก่ที่รู้จักกัน แต่ไม่ฆ่ากัน...” สงครามจึงได้ชื่อว่าเป็นความขัดแย้งด้วยอาวุธระหว่างองค์การทางการเมืองที่ดำรงอยู่เป็นรัฐชาติ มีลักษณะเป็นการรุกรานที่ใช้ความรุนแรง การทำลายล้าง และมีอัตราเสียชีวิตในระดับสูง โดยใช้กองกำลังทหารทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีผลกระทบทำให้โครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศพินาศพังเสียหาย รายจ่ายสังคมลดลง ทุพภิกขภัย การอพยพออกขนานใหญ่จากพื้นที่สงคราม และมากด้วยการทารุณกรรมต่อพลเรือนที่ถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ในทางกลับกัน สันติภาพหรือความสงบสุขนั้นแท้ คือจุดมุ่งหมายของมนุษยชาติ มิใช่สงครามที่เป็นความขัดแย้งด้วยอัตตานิยมจากอุดมการณ์ความกระหายอยากและความเห็นแก่ตัวของคนใดคนหนึ่งบนพื้นฐานของชาติพันธุ์ ศาสนา และรัฐประเทศที่แตกต่างกัน การเคารพในความแตกต่างของกันและกันนั่นเอง จึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเมตตาธรรมที่จะนำไปสู่ความเป็นเจ้าของโลกนี้ร่วมกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน ดังเพลงสากลชื่อ Imagine ของ John Lennon ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเพลงที่ทรงอิทธิพลต่อพลเมืองโลกมากที่สุดเพลงหนึ่งและถือเป็นเพลงที่ดีที่สุดตลอดกาล ความว่า

“ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีสวรรค์ดูสิ มันง่ายนะ ถ้าคุณลองพยายามดู ใต้พื้นดินไม่มีนรก เหนือศีรษะเราก็เป็นเพียงฟ้าสีคราม ลองจินตนาการดูสิ หากผู้คนมีชีวิตอยู่เพียงเพื่อวันนี้

ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีประเทศดูสิ มันไม่ยากเลย ถ้าคุณลองดู ไม่มีสิ่งใดให้เราจำเป็นต้องอุทิศชีวิตให้ และไม่ต้องมีศาสนาด้วย

ลองจินตนาการดูสิ หากผู้คนได้มีชีวิตอยู่ในสันติภาพ คุณอาจจะบอกว่าผมเป็นนักฝันเฟื่อง แต่ไม่ได้มีแค่ผมคนเดียวหรอกนะ ผมหวังว่าสักวันพวกคุณจะมาพร้อมกับเรา แล้วโลกจะหลอมรวมเป็นหนึ่งได้

ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีการครอบครองดูสิ ผมจะแปลกใจมากหากคุณสามารถทำได้ ไม่ต้องมีความโลภ ไม่ต้องมีความหิวโหย มีแค่ความเป็นพี่เป็นน้องของมนุษย์

ลองจินตนาการดูสิ หากผู้คนแบ่งปันโลกแก่กันและกัน คุณอาจจะบอกว่าผมเป็นนักฝันเฟื่อง แต่ไม่ได้มีแค่ผมคนเดียวหรอกนะ ผมหวังว่าสักวันพวกคุณจะมาอยู่กับเรา แล้วโลกจะอยู่รวมเป็นหนึ่งได้

ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีสวรรค์ดูสิ มันง่ายนะถ้าคุณลองพยายามดู

ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีประเทศดูสิ มันไม่ยากเลยถ้าคุณลองดู

ลองจินตนาการถึงโลกที่ไม่มีการครอบครองดูสิ ผมจะแปลกใจมาก หากคุณสามารถ”

แก่นสาระทั้งปวงนี้จากเสียงเพลงที่เป็นมนตราปลุกเร้าเขย่ามนุษย์ให้ต่อต้านป้องกันสงครามและสร้างการมีสามัคคีที่ติดต่อการอยู่รวมโลกเดียวกัน

วารสารปราชญ์ประชาคม ขอเป็นขวัญกำลังใจให้กับสังคมที่ต้องรับภัยพิบัติหายนะจากสงครามที่ตนเองมิได้ก่อให้เกิดมี พร้อมนี้ขอมอบความรู้สึกเป็นอักษรสาส์นจากวารสารฉบับนี้สู่สาธารณะเพื่อให้สังคมโลกได้เรียนรู้ เข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดดีปรารถนาดีต่อกัน ร่วมแบ่งปันสร้างสรรค์ให้เป็นไปเพื่อความสุขสงบ สมานฉันท์ของมนุษยชาติสืบกาล

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทความวิจัย	
วิสาหกิจเพื่อสังคม: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ	1-12
วรรณภา ประยุกต์วงศ์, โชคธำรง จงจอหอ และรัชดา ลัมศิริชัยกุล	
การพัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกต่ออุบัติการณ์ความไม่พร้อมของผู้ป่วย โรงพยาบาลควนขนุน	13-24
นฤมล นุ้ยนุ่น	
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโปรแกรมนำเสนอของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ	25-41
วรินทร์ภรณ์ ชันจะนนท์	
บทความวิชาการ	
กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการเสริมสร้างทักษะการจัดการองค์การของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World	42-56
วริยาพัชร วรภัทร์สรกุล	
คุณลักษณะนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีในการปกครองท้องถิ่น	57-68
ปรัชญา บุตรสะอาด	
กระบวนการพิจารณาบทความ	69

วิสาหกิจ

เพื่อสังคม: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

วรรณภา ประยุกต์วงศ์^{1*}

โชคธำรง จงจอหอ²

รัชดา ลิ้มศิริชัยกุล³

รับบทความ: 28 สิงหาคม 2566 แก้ไขบทความ: 17 ตุลาคม 2566 ตอบรับบทความ: 21 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของรายงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกิจการเพื่อสังคม ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 2) ศึกษาคุณลักษณะของรายงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกิจการเพื่อสังคม ในข้อ 1) และ 3) รูปแบบกิจการหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ตลอดจนความหมายและหลักการในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ด้วยวิธีวิจัยสืบค้นรายงานวิจัยจากสารสนเทศ 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) 2) ฐานข้อมูลรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ไทยฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection) และ 3) ฐานข้อมูล Google Scholar เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ เครื่องมือสืบค้นรายงานวิจัยจากสารสนเทศของ 3 แหล่งข้างต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) บทความที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกมีจำนวนทั้งสิ้น 39 บทความ โดยส่วนใหญ่กำหนดคำสำคัญในบทความว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ประกอบการเพื่อสังคม การประกอบการเพื่อสังคม ธุรกิจเพื่อสังคม และกลยุทธ์วิสาหกิจเพื่อสังคม ตามลำดับ ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยด้านสังคมศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2564 มากที่สุด และมีผู้ประพันธ์ชื่อแรกเป็นนักวิจัยหรือนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา 2) วิสาหกิจชุมชนเป็นประเด็นที่ใช้ในการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ บริษัทประชารัฐรักสามัคคี ตัวอย่างวิสาหกิจเพื่อสังคมทั้งในต่างประเทศและในประเทศ อีกทั้งยังมีการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับวิธีการวิจัยของบทความวิจัยเป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และ 3) การสังเคราะห์เนื้อหาบทความ พบว่า สามารถจำแนกขอบเขตความรู้ออกเป็น 4 กลุ่มความรู้หลัก และ 19 กลุ่มความรู้ย่อย

คำสำคัญ: วิสาหกิจเพื่อสังคม ประเทศไทย การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

¹ ศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์

* อีเมล: wanna.pry@mahidol.edu

² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์

Social Enterprise: A Systematic Review

Wanna Prayukvong ^{1*}

Chokthamrong Choongchorhor ²

Ratchada Limsirichaikul ³

Abstract

The purpose of this review is to 1) investigate the characteristics of research articles on social enterprises or social businesses published during 2015–2022, 2) synthesize research reports on social enterprises, and 3) the form of business or social enterprise as well as the meaning and principles in the Social Enterprise Promotion Act B.E. 2562 (2019) by searching for research reports from information from three sources: 1) the Thai Journals Online System (ThaiJO), 2) Thai Digital Collection, and 3) the Google Scholar. Using the PRISMA search method and employing the concept of knowledge classification alongside knowledge content synthesis by facet analysis, it was discovered that (1) The selection criteria were met by a total of 39 articles, the majority of which were defined by the article's keywords: social enterprise, social entrepreneur, social entrepreneurship, social business, and social enterprise strategy, respectively. The preponderance are research articles in social sciences published in Thai academic journals and the first author was a scholar or researcher from an academic institution. (2) Community enterprises were found to be the most prevalent issue in the study, followed by Pracharath Rak Samakkee company, examples of social enterprises domestically and internationally. Additionally, the concept of sufficiency economy has been utilized as a framework for research and data analysis. Regarding the research methodology of the research article, it is a case study. The majority were qualitative studies that collected data through questionnaires. (3) The knowledge structure of social enterprise can be divided into four main knowledge groups and nineteen sub-knowledge groups based on a synthesis of the article's knowledge content.

Keywords: Social Enterprise, Thailand, Systematic Review

¹ Professor Dr., Master of Arts in Innovation for Community Development, Mahidol University Nakhon Sawan Campus

* Email: wanna.pry@mahidol.edu

² Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

³ Mahidol University Nakhon Sawan Campus

บทนำ

แนวคิดวิสาหกิจ/กิจการเพื่อสังคม หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social enterprise) หรือการประกอบการสังคม (Social entrepreneurship) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นทั้งในแวดวงนักวิชาการ และจากผู้กำหนดนโยบาย รวมถึงผู้ปฏิบัติ ที่กำลังริเริ่มหรือปรับเปลี่ยนแปลงองค์กร แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่เป็นนวัตกรรมและมีความเป็นพลวัตที่รับมือกับความท้าทายอันเป็นปัญหาของสังคมโลก โดยเฉพาะวิกฤตเศรษฐกิจโลกอันเกิดจากปัญหาพื้นฐานของระบบทุนนิยม ในระหว่างที่กำลังหาคำตอบของอนาคตระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market economy) หรือระบบทุนนิยม (Capitalism) หรือระบบสังคมนิยมอยู่นั้น การประกอบการสังคม ที่เป็นการผสมผสานเป้าหมายสังคม (Social goals) กับวิธีการค้า (Commercial means) จึงเป็นทางเลือกที่สามหรือแนวคิดเศรษฐกิจเพื่อสังคมหรือเศรษฐกิจฐานราก (Social economy) เพื่อการพัฒนาของสังคม (Lundstrom, Zhou, von Friedrichs, & Sundin, 2014)

แม้ในขณะนี้ยังไม่มีคำนิยามที่ชัดเจนตายตัวถึงแนวคิดใหม่อันเกิดจากส่วนผสมระหว่างการค้าเงินธุรกิจที่มุ่งสร้างประโยชน์สังคมนั้น กลับมีรูปธรรมการดำเนินกิจการในแนวทางดังกล่าวที่ประสบความสำเร็จในระดับโลก เช่น ธนาคารกรามีน ธนาคารเพื่อคนจนของประเทศบังคลาเทศ หรือ คิกสตาร์ท ผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพในทวีปอาฟริกา โดยมีผู้ประกอบการสังคม (Social entrepreneur) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มุ่งแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาด้านความยากจน ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางสาธารณสุขและการศึกษา เป็นต้น ด้วยการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบของคุณค่าสังคมและจริยธรรม (Dees, 2007) ในหลายประเทศทั่วโลกสามารถพบวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีศักยภาพในการเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือ ในขณะที่ทวีปเอเชียมีประเทศเกาหลีใต้ที่ได้เริ่มบุกเบิกแนวคิดนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา (ติญทรรศน์ ประทีปพรณรงค์, 2564)

ในประเทศไทย วิสาหกิจเพื่อสังคมเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลได้เห็นชอบให้ประกาศแผนแม่บทการสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557 ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดทำขึ้น และได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ขึ้นใช้บังคับเพื่อกำหนดมาตรการในการสนับสนุน ช่วยเหลือ และพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม หน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ อยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรีและคณะกรรมการบริหารได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาบริหาร และกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ในการขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายของรัฐ

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยจำนวนหลายฉบับนับตั้งแต่มีการเริ่มต้นวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน บทความดังกล่าวมีลักษณะเป็นบทความวิชาการและบทความวิจัย อันแสดงให้เห็นถึงความสนใจของวงการวิชาการในประเทศไทย โดยเฉพาะเป็นบทความวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา อันเนื่องจากวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นประเด็นใหม่ในสังคม การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงสอดคล้องกับเกณฑ์ ทั้งที่เป็นการสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์

สาขาวิชาในระดับปริญญาโท และการก่อให้เกิดความรู้ใหม่ในระดับปริญญาเอกตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565 (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2565)

อย่างไรก็ตาม กลับพบว่ายังขาดงานวิจัยเกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการรวบรวมและเรียบเรียงความรู้ในการสืบค้นข้อมูลหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และสังเคราะห์ข้อมูลใหม่ และเป็นวิธีการที่มีมานาน ดังกล่าวนั้น การศึกษาวิจัยด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเรื่อง “วิสาทกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย” ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยเป็นเวลามากกว่าสิบปี ย่อมเป็นการกระตุ้นความสนใจและสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับแนวโน้มการพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นในการทำวิจัยสนับสนุนให้เกิดการวิจัยต่อยอดเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบทความเกี่ยวกับ วิสาทกิจเพื่อสังคม หรือกิจการเพื่อสังคม หรือชื่อที่ใกล้เคียงกัน ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565
2. เพื่อสังเคราะห์ลักษณะบทความ ประเด็นที่ศึกษา และระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากบทความที่ตีพิมพ์เกี่ยวกับ วิสาทกิจเพื่อสังคม หรือกิจการเพื่อสังคม หรือชื่อที่ใกล้เคียงกัน ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการทบทวนอย่างเป็นระบบ (Systematic review) ประชากรคือ บทความเกี่ยวกับวิสาทกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเริ่มต้นวิสาทกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน คำสำคัญที่ใช้สืบค้น จำนวน 5 คำ ได้แก่ 1) วิสาทกิจเพื่อสังคม 2) ธุรกิจเพื่อสังคม 3) กิจการเพื่อสังคม 4) Social Enterprise และ 5) การประกอบการเพื่อสังคม

จากนั้นได้เลือกแหล่งสารสนเทศ จำนวน 3 แหล่ง คือ 1) ระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) 2) ระบบฐานข้อมูลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ไทยฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection) และ 3) ระบบฐานข้อมูล Google Scholar ทั้งนี้ได้เน้นแหล่งสารสนเทศที่เผยแพร่ผลงานวิชาการด้านวิสาทกิจเพื่อสังคมของประเทศไทยซึ่งสะดวกต่อการเข้าถึงความรู้จากทั่วโลก

สำหรับขั้นตอนในการทบทวนอย่างเป็นระบบมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) กำหนดขอบเขตการสืบค้นเฉพาะบทความเกี่ยวกับวิสาทกิจเพื่อสังคม 2) ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสืบค้นที่หลากหลาย อาทิ การหาคำพ้อง (synonyms) การตัดคำ (truncation) การใช้คำสืบค้นอิสระ (free text) หรือศัพท์สัมพันธ์ (thesaurus) การเชื่อมคำค้นด้วยตรรกะบูลีน (Boolean operation) เป็นต้น 3) คัดกรองผลการสืบค้นตามแนวทาง PRISMA หรือ Preferred Reporting Item of Systematic review and Meta-Analysis เพื่อเพิ่ม

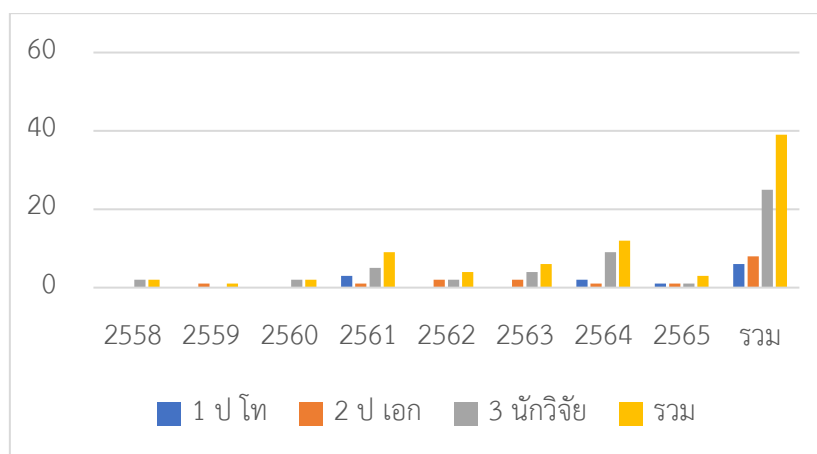
โอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาบทความที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman, PRISMA Group, 2009) เนื่องจากในแต่ละฐานข้อมูลมีผลการสืบค้นที่แตกต่างกันและมีบางบทความซ้ำซ้อนกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์จากชื่อเรื่องและบทคัดย่อ พบว่า บทความที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 39 บทความ ซึ่งเป็นบทความภาษาไทยที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2558-2565 4) การวิเคราะห์คุณลักษณะของบทความและการสังเคราะห์โครงสร้างความรู้จากบทความ (Prieto-Diaz, 2002; Taylor, 2004) และ (5) การนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

จากการสืบค้นพบบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2558-2565 จำนวน 39 บทความ ที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยมี วิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นคำสำคัญในบทความเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ กิจกรรมเพื่อสังคม ผู้ประกอบการเพื่อสังคม การประกอบการเพื่อสังคม ธุรกิจเพื่อสังคม และกลยุทธ์วิสาหกิจเพื่อสังคม ผลการศึกษามีดังนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 จากการศึกษา พบว่า บทความทั้งหมดตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยที่หลากหลายชื่อวารสาร ด้านสังคมศาสตร์ เช่น สาขาบริหารธุรกิจ การจัดการ รัฐศาสตร์ และพัฒนาสังคม เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย คือ จำนวน 34 บทความ (ร้อยละ 87) ที่เหลือเป็นบทความวิชาการ จำนวน 5 บทความ (ร้อยละ 13) ของบทความทั้งหมด โดยเป็นบทความที่ทยอยตีพิมพ์นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2558 ถึง ปี พ.ศ. 2565 โดยมีจำนวนบทความที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2564 จำนวนมากที่สุด คือ 12 บทความ (ร้อยละ 30) ขณะที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2561 รองลงมา คือ จำนวน 9 บทความ (ร้อยละ 23) ซึ่งเป็นปีที่มีการจัดทำและก่อนที่จะประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ เนื่องจากระยะเวลาการทบทวนบทความในครั้งนี้ได้นำรวมบทความที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งยังไม่สิ้นสุด อาจมีบทความที่ตีพิมพ์ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้นอีก

บทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดเป็นบทความที่มาจากผู้ประพันธ์ชื่อแรกของบทความเป็นนักวิจัยหรือนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คือ จำนวน 25 บทความ (ร้อยละ 64) ขณะที่บทความวิจัยที่มาจากวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาเพียง 14 บทความ (ร้อยละ 35) โดยเป็นงานวิจัยระดับปริญญาเอก จำนวน 8 บทความ และระดับปริญญาโท 6 บทความ อันแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความสนใจในการศึกษาองค์ความรู้วิสาหกิจเพื่อสังคม และเป็นไปได้ว่าน่าจะมีบทความจากวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาที่อยู่ในระหว่างการศึกษาดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปบทความที่ตีพิมพ์ และลักษณะผู้ประพันธ์ชื่อแรก

2. คุณลักษณะพิเศษของบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 ผลการสังเคราะห์ลักษณะบทความ ดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่าในกลุ่มบทความวิจัยจำนวน 34 เรื่องดังกล่าว จำแนกลักษณะประเด็นที่ศึกษาพบว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด จำนวน 12 บทความวิจัย (ร้อยละ 35) โดยส่วนใหญ่ศึกษาว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับหรือแก้ปัญหาวิสาหกิจชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างงานวิจัยของจิตติ กิตติเลิศไพศาล และกัลยา กิตติเลิศไพศาล (2563) และพรพิมล โรจนโพธิ์ สมชัย พุทธา และ วิวัฒน์ วรวงษ์ (2563) เป็นต้น

ขณะที่มีประเด็นเกี่ยวกับบริษัทประชารัฐรักสามัคคี อันเกิดจากการนำนโยบายสานพลังประชารัฐของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในช่วงปี พ.ศ. 2561 เพื่อให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศ โดยมีคณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และพัฒนาการจังหวัดเป็นเลขานุการ ร่วมกับคณะทำงานคณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (ขุภาพร หล่อประโคน, 2563: 161) โดยมีการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด ต่าง ๆ ทั้ง 76 จังหวัด และมีการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (แห่งประเทศไทย) จำกัด เพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง ทั้งหมดได้มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหลังจากดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 1 ปี จำนวน 77 แห่ง คิดเป็นมากกว่ากว่าร้อยละ 50 โดยประมาณ เมื่อเทียบกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จดทะเบียนกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (2565) นับถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2565 จำนวน 145 แห่ง จึงมีบทความวิจัยที่ศึกษาบริษัทประชารัฐรักสามัคคีเป็นกรณีศึกษาจำนวน 6 บทความ โดยเป็นบทความวิจัยที่ศึกษากรณีเดียวกัน คือ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเพชรบุรี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จำนวน 2 บทความ นอกจากนั้นศึกษาในบริษัท ๆ อื่น ๆ อันเป็นการศึกษาในประเด็นผลลัพธ์หรือประสิทธิผลในการดำเนินงาน ปัจจัยที่ส่งผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว ตลอดจนภาวะผู้นำ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม รวมทั้งรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีบทความวิจัยที่ศึกษาวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นกรณีศึกษาในการดำเนินการ จำนวน 4 บทความ นับตั้งแต่ สามพรานโมเดล โดยมูลนิธิส่งเสริมสุขใจ ที่เป็นการถอดบทเรียนการบริหารจัดการจากการริเริ่มของโรงแรมสามพราน ธุรกิจเอกชน สู่การอุ้มชูเกษตรกรด้วยวิสัยทัศน์ การทำงานร่วมกับเครือข่าย ด้วยการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กิตติคุณ แสงนิล และ สันติธร ภูริภักดี, 2561) วิสาหกิจเพื่อสังคม ร้านคนจับปลา ที่ไม่เพียงขายอาหารทะเลเท่านั้น ยังเชื่อมโยงกับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องให้เกิดผลลัพธ์ได้ตรงตลอดห่วงโซ่อุปทาน นับตั้งแต่ “ต้นน้ำ” ชาวประมงพื้นบ้าน และแปปลา “กลางน้ำ” ร้านคนจับปลาในพื้นที่ และ “ปลายน้ำ” ร้านคนจับปลากรุงเทพฯ จำหน่ายสินค้าให้กับผู้บริโภคและร้านค้าปลีก (सानิตย์ ศรีชูเกียรติ, อภินันท์ เอื้ออังกูร, สุทธิพร บุญมาก, และนวิทย์ เอ็มเอก, 2564) ร้านกาแฟยิ้มสู้คาเฟ่ ที่เป็นทั้งร้านกาแฟและโรงเรียนฝึกอาชีพให้กับคนพิการเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ สร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนพิการ (วิทยา นามเสาร์ และจิระพงศ์ เรืองกุล, 2564) บริษัทธรรมธุรกิจ วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่สามารถระดมทุนสาธารณะเพื่อการลงทุนในวิสาหกิจของตนได้อย่างรวดเร็วและจำนวนมาก (พิมพ์พร ชีวานันท์ และสมาลี สว่าง, 2564)

ในส่วนของบทความวิจัยที่เน้นการศึกษาเอกสาร จำนวน 4 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 5 บทความ โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษากฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ในช่วงเวลาก่อนการประกาศใช้และหลังประกาศใช้ โดยเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศ และวิเคราะห์ข้อจำกัดของกฎหมายไทย เป็นต้น (วันรัชม์ พิรุณจินดา, 2561; จิระ พุ่มพวง และกำชัย จงจักรพันธ์, 2565) นอกจากนี้ ยังมีศึกษากรณีศึกษาของต่างประเทศ และนำรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับการทำกิจกรรมเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจและเป็นเส้นทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2558)

แม้ว่าแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นแนวคิดที่มาจากต่างประเทศ แต่ก็มีบทความวิจัยที่นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 โดยมีการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรของสามพรานโมเดล (กิตติคุณ แสงนิล และ สันติธร ภูริภักดี, 2561) ในปี พ.ศ. 2562 มีการนำแนวคิดหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อน้อมนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานสำหรับกิจการเพื่อสังคม (บัณฑิต เสาวภาภรณ์ ทักษญา สง่าโยธิน และลลิต ถนอมสิงห์, 2562) อีกทั้งยังมีการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวิเคราะห์ของบทความวิจัยในประเด็นวิสาหกิจชุมชนและบริษัทประชารัฐรักสามัคคีที่กล่าวแล้วข้างต้น

วิธีวิจัยการวิจัยของบทความวิจัยทั้งหมดจำนวน 34 บทความ โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ รองลงมาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการเก็บข้อมูลจากการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์หรือส่งให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการกระจายแบบสอบถาม โดยส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยในประเด็นวิสาหกิจชุมชนและบริษัทประชารัฐ

รักสามัคคี ขณะที่บทความที่ตีพิมพ์ที่เป็นบทความวิชาการ หรือวิธีวิจัยจากการสืบค้นเอกสาร หรือ การสอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญแบบเดลฟายมีสัดส่วนน้อยที่สุด และเป็นบทความที่ตีพิมพ์ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2558-2562

3. โครงสร้างความรู้ของบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 การศึกษาโครงสร้างความรู้ของบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 โดยใช้แนวทางการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge classification approach) ของ Taylor (1999) ร่วมกับ วิธีวิเคราะห์ฟาเซต (Facet Analytic-Synthetic Method) หรือ การวิเคราะห์แบบแยกสังเคราะห์ตามความ ซับซ้อนของศาสตร์และสาขาวิชาของ Prieto-Diaz (2002) พบว่า สามารถสกัดชุดคำศัพท์ด้านวิสาหกิจเพื่อ สังคมได้จำนวน 137 คำ สามารถจัดกลุ่มความรู้โดยจำแนกขอบเขตความรู้ออกเป็น 4 กลุ่มความรู้หลัก คือ 1) กลุ่มความรู้ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 2) กลุ่มความรู้ด้านรูปแบบกิจการ 3) กลุ่มความรู้ด้านนวัตกรรม สังคม และ 4) กลุ่มความรู้ด้านเขตภูมิศาสตร์ ทั้งนี้จากเนื้อหาความรู้ในบทความด้านวิสาหกิจเพื่อสังคม จำนวน 39 บทความ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นโครงสร้างความรู้ด้านวิสาหกิจเพื่อสังคม นอกจากนี้ยัง 15 กลุ่มความรู้ย่อย ดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 2

กลุ่มความรู้ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (67 คำ)

-● การพัฒนาเศรษฐกิจ (39 คำ)
 -● การพัฒนาการเกษตร (24 คำ)
 -● การพัฒนาอุตสาหกรรม (2 คำ)
 -● การกระจายทางเศรษฐกิจ (7 คำ)
 -● ความเติบโตทางเศรษฐกิจ (2 คำ)
 -● ผลสืบเนื่องทางเศรษฐกิจ (4 คำ)
-● การพัฒนาสังคม (28 คำ)
 -● การพัฒนาชุมชนชนบท (18 คำ)
 -● การพัฒนาชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (1 คำ)
 -● การพัฒนาชุมชนเมือง (2 คำ)
 -● การพัฒนากลุ่มจังหวัด (3 คำ)
 -● การพัฒนาภูมิภาค (4 คำ)

กลุ่มความรู้ด้านรูปแบบกิจการ (22 คำ)

-● องค์การชุมชน (15 คำ)
-● องค์การพัฒนาเอกชน (1 คำ)
-● องค์การธุรกิจ (3 คำ)

.....●	องค์กรไม่แสวงหากำไร (2 คำ)
.....●	องค์กรสาธารณะ (1 คำ)
กลุ่มความรู้ด้านนวัตกรรมสังคม (16 คำ)	
.....●	การตั้งเป้าหมายสูงสุดเพื่อสังคม (7 คำ)
.....●	การแก้ไขปัญหาของสังคม (12 คำ)
.....●	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (16 คำ)
.....●	ความยั่งยืนทางการเงิน (4 คำ)
.....●	เจ้าของกิจการเป็นคนในสังคม (2 คำ)
กลุ่มความรู้ด้านเขตภูมิศาสตร์ (32 คำ)	
.....●	จังหวัด (22 คำ)
.....●	อำเภอ (8 คำ)
.....●	ตำบล (3 คำ)
.....●	หมู่บ้าน (7 คำ)

ภาพที่ 2 โครงสร้างความรู้ของบทความเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2558-2565 จำนวน 39 บทความ ที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนี้ โดยส่วนใหญ่กำหนดคำสำคัญในบทความคือ วิสาหกิจเพื่อสังคม รองลงมาคือกิจการเพื่อสังคม ผู้ประกอบการเพื่อสังคม การประกอบการเพื่อสังคม ธุรกิจเพื่อสังคม และกลยุทธ์วิสาหกิจเพื่อสังคม มีคุณลักษณะของบทความคือ เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยด้านสังคมศาสตร์ โดยส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2564 มากที่สุด และเป็นบทความวิจัยโดยส่วนใหญ่ โดยผู้ประพันธ์ชื่อแรกของบทความเป็นนักวิจัยหรือนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา

ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะบทความในประเด็นที่ศึกษาพบว่า มีวิสาหกิจชุมชนเป็นประเด็นที่ใช้ในการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ บริษัทประชารัฐรักสามัคคี นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาระณีศึกษาวิสาหกิจเพื่อสังคมตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จทั้งในต่างประเทศและในประเทศ อีกทั้งยังมีการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการวิจัยของบทความวิจัยเป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

ผลการสังเคราะห์โครงสร้างความรู้ของบทความ พบว่า สามารถสกัดชุดคำศัพท์ด้านวิสาหกิจเพื่อสังคมจำนวน 137 คำ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มความรู้โดยจำแนกขอบเขตความรู้ออกเป็น 4 กลุ่มความรู้หลัก ได้แก่ 1)

กลุ่มความรู้ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 2) กลุ่มความรู้ด้านรูปแบบกิจการ 3) กลุ่มความรู้ด้านนวัตกรรมสังคม และ 4) กลุ่มความรู้ด้านเขตภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกย่อยได้อีก 16 กลุ่มความรู้ย่อย ได้แก่ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจ 2) การพัฒนาสังคม 3) องค์กรชุมชน 4) องค์กรพัฒนาเอกชน 5) องค์กรธุรกิจ 6) องค์กรไม่แสวงหากำไร 7) องค์กรสาธารณะ 8) การตั้งเป้าหมายสูงสุดเพื่อสังคม 9) การแก้ไขปัญหาของสังคม 10) การสร้างมูลค่าเพิ่ม 11) ความยั่งยืนทางการเงิน 12) เจ้าของกิจการเป็นคนในสังคม 13) จังหวัด 14) อำเภอ 15) ตำบล และ 16) หมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นแนวคิดใหม่ที่มาจากต่างประเทศ และเป็นทางเลือกสำคัญในการพัฒนาและการแก้ปัญหาสังคมโลกในปัจจุบัน การให้ความสนใจในการวิจัยย่อมช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าว และสามารถนำมาปรับใช้ในบริบทสังคมไทย นักวิจัยจึงควรทบทวนความหมายและหลักการวิสาหกิจเพื่อสังคม และนำมาใช้เปรียบเทียบกับแนวทางการดำเนินงานของกรณีศึกษา ขณะที่ประเด็นสังคมเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหลายสาขา การนำองค์ความรู้จากสาขาใดสาขาหนึ่งมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาอาจก่อให้เกิดข้อจำกัด จึงควรนำแนวคิดการบูรณาการหลายสาขาวิชาเข้ามาศึกษา ที่สำคัญวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นมิได้มีข้อจำกัดอยู่ที่องค์กรเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการสังคม และนวัตกรรมสังคม อันช่วยให้การดำเนินการขององค์กรสามารถแสดงบทบาทในการแก้ปัญหาสังคมอันเป็นพันธกิจหลักของวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรอยู่ในการวิจัยในอนาคต

บรรณานุกรม

- กิตติคุณ แสงนิล และสันติธร ภูริภักดี. (2561). การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษา สามพรานโมเดล โดยมูลนิธิสังคมนิสิตใจ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 11(1), 168-181.
- คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. (2565). *ประกาศเรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- จิตติ กิตติเลิศไพศาล และกัลยา กิตติเลิศไพศาล. (2563). การรับรู้การเป็นผู้ประกอบการทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าและเครื่องแต่งกายในจังหวัดสกลนคร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(2), 157-168.
- จิระ พุ่มพวง และกำชัย จงจักรพันธ์. (2565). มาตรการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(46), 262-278.

- ชญาพร หล่อประโคน. (2563). การนำนโยบายสานพลังประชารัฐไปสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาบริษัทประชารัฐรักสามัคคีฉะเชิงเทรา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*, 4(2), 161-183.
- ดิญทรศน์ ประทีปพรณรงค์. (2564). *การพัฒนาอย่างยั่งยืนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม*. โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บัณฑิต เสาวภาภรณ์, ทักษญา สง่าโยธิน และลลิต ถนอมสิงห์. (2562). การศึกษาหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเพื่อน้อมนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานสำหรับกิจการเพื่อสังคม. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(1), 311-328.
- พรพิมล โรจนโพธิ์, สมชัย พุทธา และวิวัฒน์ วรวงษ์. (2563). บทบาทของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการพัฒนาและการจัดการห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ในการผลิตวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์แปรรูป, *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(1), 412-429.
- พิพัฒน์ นนทนารณ์. (2558). บทบาทของซีเอสอาร์และวิสาหกิจเพื่อสังคมกับการแก้ปัญหาสังคม. *วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร*, 17(2), 13-34.
- พิมพ์พร ชีวานันท์ และสุมาลี สว่าง. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมใน การสนับสนุนทางการเงินผ่านการระดมทุนสาธารณะเพื่อการลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์*, 15(23), 79-98.
- วันรัชม์ พิรุณจินดา. (2561). ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมในรูปแบบบริษัทจำกัด, *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 11(2), 332-347.
- วิทยา นามเสาร์, จิระพงศ์ เรืองกุล. (2564). การประกอบการเพื่อสังคม: กรณีศึกษายืมสุคาเฟ่ ร้านกาแฟเพื่อสร้างโอกาสในการทำงานให้กับคนพิการ. *วารสารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(1), 1-8.
- सानิตย์ ศรีชูเกียรติ, อภินันท์ เอื้ออังกูร, สุทธิพร บุญมาก, นวิทย์ เอ็มเอก. (2564). การศึกษาการดำเนินงานโซ่อุปทานสินค้าอาหารทะเลปลอดภัย: กรณีศึกษาวิสาหกิจเพื่อสังคม ร้านคนจับปลาสด, *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 13(1), 15-34.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม. (2565). *รายงานประจำปี 2564*. สำนักงาน.
- Dees, G. 2007. *Taking social entrepreneurship seriously*. Society.
- Lundstrom, A., Zhou, C., von Friedrichs, Y., & Sundin, E. (2014). *Social entrepreneurship: Leveraging economic, political, and cultural dimensions*. Springer international.

Moher D., Liberati A., Tetzlaff J., Altman D. G., and PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLOS Medicine*.

Prieto-Diaz, R. (2002). *A faceted approach to building ontologies*. Information reuse and integration IRI 2003. IEEE International.

Taylor, A.G. (2004). *The organization of information*. (2nd ed). Libraries Unlimited.

การ

พัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วย ก่อนได้รับการระงับความรู้สึกต่ออุบัติการณ์ความไม่พร้อม ของผู้ป่วย โรงพยาบาลควนขนุน

นฤมล นัยนุ่น^{1*}

รับบทความ: 7 กันยายน 2566 แก้ไขบทความ: 12 ตุลาคม 2566 ตอรับบทความ: 20 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกเพื่อลดอุบัติการณ์ความไม่พร้อมของผู้ป่วย กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลและทบทวนวรรณกรรม 2) การพัฒนาโครงร่างคู่มือ 3) การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมในการนำคู่มือฉบับร่างไปใช้ และ 4) สรุปผลการประเมินและการปรับปรุงแก้ไขคู่มือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วย จำนวน 10 ท่าน เนื้อหาของคู่มือ ประกอบด้วย 1) ส่วนนำ และคำแนะนำการใช้คู่มือ 2) การเตรียมผู้ป่วยด้านร่างกาย และจิตใจ การเตรียมเฉพาะโรค การให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาที่ผู้ป่วยควรงดในเช้าวันผ่าตัดและยาที่ควรได้รับเพิ่มก่อนการผ่าตัด และ 3) เอกสารอ้างอิง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดในโรงพยาบาลควนขนุนและได้รับการระงับความรู้สึก ในช่วงเดือนตุลาคม 2565 ถึง กันยายน 2566 และทีมสหสาขาวิชาชีพที่ให้การดูแล ประกอบด้วย วิชาญแพทย์ วิชาญพยาบาล ศัลยแพทย์ พยาบาลประจำหอผู้ป่วย เกสซิก และนักเทคนิคการแพทย์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ คู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก แบบประเมินการนำคู่มือไปใช้ และแบบประเมินอุบัติการณ์ความไม่พร้อมของผู้ป่วย

ผลการศึกษา พบว่า ในปี 2565 หลังปฏิบัติตามคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก อุบัติการณ์ของการงด และการเลื่อนผ่าตัดลดลง จากร้อยละ 1.63 เป็นร้อยละ 0.00 สำหรับอุบัติการณ์ความไม่พร้อมก่อนได้รับการระงับความรู้สึก ลดลงจากร้อยละ 28.69 เป็นร้อยละ 16.28 นอกจากนี้หลังจากการปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว พบว่าทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ใช้คู่มือ มีความเห็นร่วมกันว่าคู่มือมีเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: คู่มือการเตรียมความพร้อม ยาระงับความรู้สึก ความไม่พร้อมของผู้ป่วย โรงพยาบาลควนขนุน

¹ งานการพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดและวิชาญพยาบาล กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

* อีเมล: aomn2511@gmail.com

Development of a Manual for Preparing Patients before Receiving Anesthesia to Reduce the Incidence of Patient Unpreparedness at Khuan Khanun Hospital

Narumol Nuynun ^{1*}

Abstract

This study aimed to prepare patients before receiving anesthesia to reduce the incidence of abstinence, postponement of surgery, and complications. The development process consists of four steps: 1) literature review, 2) development of the manual outline, 3) content validation and suitability of the manual, and 4) conclusions and revision of the manual. The content validity of the manual was evaluated by three experts and the suitability was assessed by 10 nurses who took care of their patients. The contents of the manual consist of 1) an introduction and instructions for using the manual, 2) the physical and mental preparation, the preparation for specific diseases, and information about the medicines that patients should take (and those they should refrain from taking) on the morning before surgery, and 3) references. The samples were patients who received surgery and anesthesia at Khuan Khanun Hospital from October 2022 to September 2023. The multidisciplinary team consisted of anesthesiologists, nurse anesthesiologists, surgeons, nurses at the wards, pharmacists, and medical technologists. Three instruments were used in the study, including a manual for preparing patients before receiving anesthesia, the assessment of the suitability of the manual form, and the assessment of patient unpreparedness form.

The results found that in 2022, after following a manual for preparing patients before receiving anesthesia, the incidence of abstinence and postponement of surgery decreased from 1.63% to 0.00%. The incidence of patients being unprepared for anesthesia decreased from 28.69% to 16.28%. In addition, after revising the manual based on the suggestions of experts, both experts and nurses who use the manual agreed that the content was clear, understandable, and can be used efficiently.

Keywords: Preparation Manual, Anesthesia, Patient unpreparedness, Khuan Khanun Hospital

¹ Surgical and Anesthetist Nurse, Khuan Khanun Hospital, Khuan Khanun District, Phatthalung Province

* Email: aomn2511@gmail.com

บทนำ

วัตถุประสงค์ของการให้ยาระงับความรู้สึกสำหรับผู้ป่วยระหว่างการผ่าตัด คือ การระงับความเจ็บปวด การดูแลสภาวะของผู้ป่วย การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ซึ่งแต่ละปีมีการใช้ยากับผู้ป่วยเป็นจำนวนมาก (ราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์แห่งประเทศไทย, 2562) การผ่าตัดภายใต้การระงับความรู้สึกเป็นการผ่าตัดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อหลายระบบในร่างกาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมผู้ป่วยให้มีความพร้อมสำหรับเข้ารับการผ่าตัดเพื่อความปลอดภัย สดภาวะแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งก่อน ขณะและหลังผ่าตัด

โรงพยาบาลควนขนุน เป็นโรงพยาบาลชุมชนระดับ M2 ขนาด 90 เตียง ให้บริการผ่าตัดใหญ่ภายใต้การให้ยาระงับความรู้สึกมาเป็นระยะเวลา 32 ปี โดยมีศัลยแพทย์และสูตินรีแพทย์ปฏิบัติงานประจำตลอด 24 ชั่วโมง ทำหัตถการผ่าตัดโดยมีวิสัญญีพยาบาลให้การระงับความรู้สึกชนิดทั่วไป (general anesthesia) ศัลยแพทย์และสูตินรีแพทย์ เป็นผู้ให้การระงับความรู้สึกชนิดฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง (spinal block) งานพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดและวิสัญญีพยาบาล ได้มีการพัฒนางานด้านการพยาบาลผ่าตัดและการให้ยาระงับความรู้สึกมาตลอด ในปี พ.ศ. 2565 ได้มีแพทย์เฉพาะทาง ออร์โธปิดิกส์ ศัลยแพทย์ สูตินรีแพทย์ แพทย์โสตศอนาสิก วิสัญญีแพทย์ประจำการ ให้การรักษาผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านสุขภาพที่ต้องรักษาด้วยการผ่าตัด จำนวน 799 ราย แบ่งเป็น การผ่าตัดเล็กจำนวน 555 ราย การผ่าตัดใหญ่ภายใต้การระงับความรู้สึก จำนวน 244 ราย จากการทบทวนตัวชี้วัดคุณภาพทางการพยาบาลและอุบัติการณ์การเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนการได้รับยาระงับความรู้สึก ปี พ.ศ. 2565 คิดเป็น ร้อยละ 28.69 อัตราการงดและเลื่อนผ่าตัดอยู่ที่ร้อยละ 1.63 ซึ่งเป็นปัญหาในการให้บริการผ่าตัดที่ช้ากว่ากำหนด เสียเวลา เสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน และส่งผลเสียต่อผู้ป่วยรายอื่นที่ต้องเสียโอกาส

ปัญหาการเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก เนื่องจากแนวทางการเตรียมผู้ป่วยก่อนผ่าตัดไม่ชัดเจน และข้อจำกัดของโรงพยาบาลที่มีอัตราการค้างพยาบาลไม่เพียงพอ อุปกรณ์เครื่องมือไม่พร้อม ยาฉุกเฉินเมื่อเกิดภาวะวิกฤตระหว่างให้ยาระงับความรู้สึกมีไม่ครอบคลุม การไม่มีห้องอภิบาลผู้ป่วยหนักรองรับหลังผ่าตัด (นิชา ปิยสุนทรวงษ์, เสาวลักษณ์ สุกทัน, อุทัยรัตน์ สุกสี, ประสาทนีย์ จันทร, และเยาวนุช คงदान, 2558) การมีแพทย์เฉพาะทางไม่ครบทุกสาขา งานวิสัญญีร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพมีความจำเป็นต้องปรับเกณฑ์การเตรียมผู้ป่วยให้เหมาะสมกับสมรรถนะของโรงพยาบาลรับผู้ป่วยผ่าตัดภายใต้การให้ยาระงับความรู้สึก American Society of Anesthesiologists classification 1-3 (ASA classification 1-3) (เฉลิมเกียรติ ตรีสุทธาชีพ, 2559)

ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยในการลดภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยจากการได้รับยาระงับความรู้สึกและการผ่าตัด จำเป็นจะต้องพัฒนาทีมสหสาขาวิชาชีพ ทั้งศัลยแพทย์ พยาบาลประจำหอผู้ป่วย วิสัญญีแพทย์ วิสัญญีพยาบาล และนักเทคนิคการแพทย์อย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานสำคัญในการประสานงาน คืองานบริการวิสัญญี ซึ่งต้องรับหน้าที่ประเมินความพร้อมของผู้ป่วยก่อนการผ่าตัดทุกราย (ธัญมัย ปุรินัย, แคทริยา

เทนสิทธิ์, และชวลิต โพธิ์งาม, 2564) งานการพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดและวิสัญญีพยาบาลร่วมกับศัลยแพทย์และพยาบาลผู้ป่วยนอกหาแนวทางร่วมกัน ส่งผู้ป่วยนัดผ่าตัด มาที่ห้องผ่าตัดเพื่อประเมินความเสี่ยงในการให้ยาระงับความรู้สึกโดยวิสัญญีแพทย์และวิสัญญีพยาบาล หากมีปัญหาทางอายุรกรรมก็ส่งไปปรึกษาอายุแพทย์ หากผู้ป่วยสามารถรับการผ่าตัดได้ก็จะลงบันทึกการเยี่ยมในแบบฟอร์มใบเยี่ยมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด และลงนัดในตารางนัดผ่าตัดของห้องผ่าตัด แล้วจึงส่งผู้ป่วยกลับไปแผนกผู้ป่วยนอกอีกครั้งเพื่อรับใบนัดผ่าตัดและจัดเก็บใบคำสั่งการรักษาของแพทย์ (order) ไว้ที่แผนกผู้ป่วยนอก

กรณีผู้ป่วยมีปัญหาสุขภาพด้านโรคประจำตัว ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ มีการใช้ยาเกี่ยวกับโรคประจำตัว ทีมวิสัญญีแพทย์และพยาบาลจะโทรศัพท์ติดตามอาการผู้ป่วยที่บ้านและโทรศัพท์แจ้งให้มารับบริการผ่าตัดตามนัด มีการพัฒนารูปแบบใบคำสั่งแพทย์เฉพาะหัตถการสำหรับการเตรียมผู้ป่วยผ่าตัดห้องคลอด ผู้ป่วยผ่าตัดที่ต้องดมยาสลบ (general anesthesia) ผู้ป่วยผ่าตัดที่ฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง (spinal block) ผู้ป่วยส่องกล้อง (colonoscopy) เพื่อให้การเตรียมผู้ป่วยมีความครอบคลุมทุกด้าน แต่จากการเก็บข้อมูลการผ่าตัดหลังจากได้มีการปรับใช้แนวทางการนัดผู้ป่วยผ่าตัดแล้วนั้น ในเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2565 มีจำนวนผู้ป่วยรับบริการผ่าตัดทั้งหมด 300 ราย แบ่งเป็นผ่าตัดใหญ่ 99 ราย ผ่าตัดเล็ก 201 ราย ยังพบอุบัติการณ์ผู้ป่วยเตรียมตัวไม่พร้อมก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกร้อยละ 29.29 ทีมวิสัญญีพยาบาลร่วมกับวิสัญญีแพทย์ ศัลยแพทย์ พยาบาลผ่าตัด พยาบาลแผนกต่าง ๆ และทีมสหวิชาชีพ ได้หาแนวทางร่วมกันในการเตรียมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการผ่าตัดภายใต้การให้ยาระงับความรู้สึก ตามแผนที่กำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก และการเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก เพื่อลดอุบัติการณ์การงด การเลื่อนผ่าตัดและการเกิดภาวะแทรกซ้อน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การให้ยาระงับความรู้สึกแก่ผู้ป่วยก่อนผ่าตัด จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ แบบทั่วไป และแบบเฉพาะส่วน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม

แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก มีดังนี้

1. การเตรียมผู้ป่วยทางด้านร่างกาย

1.1 ตรวจสอบคำสั่งการรักษาของแพทย์ (ตาม Doctor's Order and Progress note sheet Standing order Pre-operative under General Anesthesia or Spinal block โรงพยาบาลควนขนุน) (แบบบันทึกการพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดและ surgical safety checklist โรงพยาบาลควนขนุน)

1.2 ประเมินสภาพผู้ป่วย โดยการซักประวัติสำคัญ เช่น โรคประจำตัว ประวัติการรักษา ยาที่ใช้ ประจำการแพทย์ อาหาร และประวัติการผ่าตัด การได้รับยาระงับความรู้สึก ประวัติการนอนโรงพยาบาล

ฯลฯ พร้อมทั้งวัดสัญญาณชีพ ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง (คณะอนุกรรมการพัฒนาคู่มือแนวทางปฏิบัติโรงพยาบาลบุรีรัมย์, 2563)

1.3 ตรวจสอบผลการตรวจร่างกายของผู้ป่วย ได้แก่ ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ การจ้องเลือด ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (EKG) ผลการตรวจทางรังสี (CXR) และผลการตรวจโดยใช้คลื่นความถี่สูง (ultrasound) (โรงพยาบาลหัวหิน, 2563)

1.4 อธิบายความจำเป็นของการรักษาโดยการผ่าตัด ก่อนให้ลงนามยินยอมรับการรักษา โดยการผ่าตัด (ชชีรสิริ หงส์วิไล, 2556)

1.5 ผู้ป่วยสูงอายุหรือมีโรคประจำตัว ส่งปรึกษาแพทย์เฉพาะทางหรือวิสัญญีแพทย์

1.6 ให้คำแนะนำฝึกทักษะในการปฏิบัติตัวภายหลัง ผ่าตัด ดังนี้

1.6.1 ฝึกการหายใจ (deep breathing exercise) และ การไอ (effective cough) อย่างมีประสิทธิภาพโดยให้ผู้ปวยนอนหงายราบ ผู้ฝึกวางมือบนกระดูกหน้าอกแล้ว กดน้ำหนักลงเบา ๆ จากนั้นให้ผู้ปวยหายใจเข้าช้า ๆ โดยให้ทรวงอกที่กดอยู่สูงขึ้น เมื่อหายใจเข้าเต็มที่แล้วให้กลืน วั 3 วินาที นับ 1-3 แล้วหายใจออกตามปกติ

1.6.2 การไออย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้ปวยนั่งหรือนอนศีรษะสูง ก้มหน้าเล็กน้อยหายใจเข้าออกลึก ๆ 2-3 ครั้ง กลืนลมหายใจไว้ประมาณ 1-2 วินาที จากนั้นให้ไอออกมาแรง ๆ โดยใช้แรงดันจากช่องท้อง

1.7 การเตรียมด้านร่างกายก่อนได้รับการผ่าตัด 1 วัน (โรงพยาบาลหนองฉาง, 2563)

1.8 การเตรียมผู้ป่วยก่อนส่งไปห้องผ่าตัด ตามแบบบันทึกการพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดและ Surgical safety checklist โรงพยาบาลขอนแก่น

1.9 กรณีผู้ป่วยที่มีภาวะวิกฤต ต้องนำส่งผู้ป่วยที่ห้องผ่าตัดโดยพยาบาลวิชาชีพ

1.10 ส่งผู้ป่วยพร้อมเอกสารประจำตัว และผลการตรวจร่างกายพร้อมอุปกรณ์อื่น ๆ ให้พนักงานเปลที่มารับผู้ป่วยไปห้องผ่าตัด (อรลักษณ์ รอดอนันต์ และปองขวัญ จินาวรรณ, 2559)

2. การเตรียมผู้ป่วยทางด้านจิตใจ เพื่อลดความวิตกกังวลของผู้ป่วย

2.1 ชักถามผู้ป่วยเกี่ยวกับความวิตกกังวล เพื่ออธิบายให้ผู้ปวยทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ป่วยวิตกกังวล รายละเอียดเกี่ยวกับโรค ความจำเป็นที่ต้องเข้ารับการผ่าตัดอย่างง่าย ๆ ฯลฯ

2.2 อธิบายเหตุผล ความจำเป็นของการเตรียมทำความสะอาดผิวหนัง การเจาะเลือด การงดอาหารและน้ำ การสวนอุจจาระ สวนปัสสาวะ การใส่สายยาง การตรวจพิเศษอื่น ๆ

2.3 สานิตและอธิบายการปฏิบัติตนก่อนและหลังผ่าตัด

2.3.1 วันผ่าตัด หากผู้ป่วยกลับจากห้องผ่าตัดก่อนเวลา 17.00 น. การพลิกตะแคงตัว ผู้ป่วยที่ไม่มีข้อจำกัดในการลุกเดินจากเตียงหลังผ่าตัดควรมีการเคลื่อนไหวและลุกจากเตียงโดยเร็วเท่าที่จะสามารถทำได้

2.3.2 การลุกเดินจากเตียงโดยเร็วภายหลังผ่าตัด (early postoperative ambulation) ภายใน 24-48 ชั่วโมงหลังผ่าตัด

2.4 อธิบายเหตุผลและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับอาการที่อาจเกิดขึ้นหลังผ่าตัด เช่น ปากแห้ง กระจายน้ำ เจ็บคอ ให้บ้วนปากด้วยน้ำอุ่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดแผลผ่าตัด ให้แจ้งพยาบาลผู้ดูแลเพื่อให้ยาตามแผนการรักษา เป็นต้น (โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสว่างแดนดิน, 2564)

2.5 สร้างความมั่นใจด้วยการแจ้งให้ทราบว่าได้รับการดูแลช่วยเหลือจากแพทย์ และพยาบาล อย่างใกล้ชิดขณะผ่าตัดและหลังผ่าตัด (คณะกรรมการการพัฒนาคู่มือแนวทางปฏิบัติโรงพยาบาลบุรีรัมย์, 2563)

3. การเตรียมทางห้องปฏิบัติการ
4. การดูแลเฉพาะโรคและยาที่รับประทานประจำ
5. การงดอาหารและน้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (development research) เพื่อพัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับการรับความรู้สึก ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์โดยอิงกรอบแนวคิดการศึกษาข้อมูลการพัฒนาแนวปฏิบัติ การทดลองใช้แนวปฏิบัติ และการประเมินผลปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนาคู่มือฉบับร่าง 3) การทดลองใช้คู่มือฉบับร่าง และ 4) การประเมินและปรับปรุงแก้ไขคู่มือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสืบค้นเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและขั้นตอนในการเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก

วิธีการดำเนินการ คือ การค้นหาปัญหาและความต้องการโดยการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. เก็บข้อมูลจากผู้ป่วยที่เข้ารับการผ่าตัดที่ต้องได้รับยาระงับความรู้สึกในโรงพยาบาลขอนแก่น จากเวชระเบียนและแฟ้มประวัติผู้ป่วยโรงพยาบาลขอนแก่น
2. การซักประวัติผู้ป่วยซักก่อนย้ายเข้าห้องผ่าตัด เพื่อยืนยันการผ่าตัด และระบุตัวผู้ป่วย ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) ชื่อ-สกุล ผู้ป่วย HN โรคที่เป็น ชนิดการผ่าตัด 2) ระยะเวลาการงดน้ำงดอาหาร 3) การเก็บเครื่องประดับ ถอดฟันปลอม 4) การปัสสาวะก่อนมาห้องผ่าตัด 5) ความเข้าใจของผู้ป่วยในวิธีการให้ยาระงับความรู้สึกขณะผ่าตัด 6) ผู้ป่วยมีการปฏิบัติตัวอย่างไรก่อนมาระงับความรู้สึก 7) ผู้ป่วยคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เตรียมตัวก่อนมาระงับความรู้สึกไม่ถูกต้อง 8) ผู้ป่วยคิดว่าคู่มือในการปฏิบัติตัวเพื่อเตรียมความพร้อม

ก่อนมาระงับความรู้สึกควรเป็นรูปแบบใด ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือที่สามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองในการปฏิบัติตัวก่อนเข้ารับการระงับความรู้สึก

3. การกำหนดคำสำคัญ ในการสืบค้นเกี่ยวกับการเตรียมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด การเตรียมผู้ป่วยก่อนระงับความรู้สึก การระงับความรู้สึก การกำหนดแหล่งสืบค้น ได้แก่ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4. กำหนดเกณฑ์การสืบค้นงานวิจัยหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยต่าง ๆ คู่มือปฏิบัติงาน รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอายุผลงานย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างคู่มือ

จัดทำโครงร่างการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก โดยกำหนดขั้นตอนการพัฒนาโครงร่างคู่มือดังนี้

1. กำหนดองค์ประกอบหลักของคู่มือ

วัตถุประสงค์ ในขั้นตอนนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบ องค์ประกอบ และขอบเขตเนื้อหาของคู่มือ นำมาใช้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก การดำเนินการโดยการหารูปแบบ องค์ประกอบ ขั้นตอนในการจัดทำคู่มือและนำประเด็นกิจกรรมที่จำเป็นในการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก มากำหนดเป็นองค์ประกอบหลักของคู่มือ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ปก คำนำ สารบัญ วัตถุประสงค์ของคู่มือ และคำแนะนำการใช้คู่มือ

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระสำคัญ ประกอบด้วย

1. ความหมายของการให้ยาระงับความรู้สึก
2. ชนิดของการให้ยาระงับความรู้สึก
3. การเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก

ส่วนที่ 3 ภาคผนวกและหนังสืออ้างอิง

2. การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก ในด้านความถูกต้องเหมาะสม ชัดเจนของคู่มือและสามารถนำไปใช้ได้จริง

เครื่องมือที่ใช้คือ คู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก ประกอบด้วย 3 ด้านคือ 1) ด้านรูปแบบและลักษณะทั่วไปของเครื่องมือ 2) ด้านเนื้อหาหรือสาระสำคัญของคู่มือ และ 3) ด้านการนำไปใช้ การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือการดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ วิทยาลัยแพทย์ จำนวน 2 ท่าน ศัลยแพทย์ 1 ท่าน นำเสนอโครงร่าง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุม ชัดเจนของเนื้อหาและความเหมาะสมของคู่มือ

2.2 รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ขอความเห็นชอบในการปรับปรุงแก้ไข

3. การปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและโครงร่างคู่มือ วัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้โครงร่างคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปทดลองใช้ต่อไป

การดำเนินการ ผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะในการจัดทำคู่มือแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในด้านรูปแบบและลักษณะทั่วไปของคู่มือเกี่ยวกับภาพและภาษาให้มีความชัดเจนเหมาะสมต่อการนำไปใช้ ด้านเนื้อหาสาระสำคัญของคู่มือปรับปรุงให้ภาษาอ่านเข้าใจง่ายขึ้น การแก้ไขอยู่ภายใต้การตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาเพื่อนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้คู่มือฉบับร่าง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้คู่มือที่มีประสิทธิภาพ ในการนำไปใช้ ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้ป่วยที่ได้รับการระงับความรู้สึก และพยาบาลประจำหอผู้ป่วยที่มีหน้าที่เตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก

วิธีดำเนินการ นำคู่มือที่จัดทำขึ้นให้กลุ่มเป้าหมายคือ พยาบาลประจำหอผู้ป่วยที่มีหน้าที่เตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก และผู้ป่วยที่จะได้รับการระงับความรู้สึกเพื่อผ่าตัด

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) คู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนระงับความรู้สึก 2) แผ่นพับคำแนะนำผู้ป่วย การเตรียมตัวก่อนผ่าตัดเฉพาะราย และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อความเหมาะสมในการนำเครื่องมือไปใช้

การดำเนินการ นำคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกไปให้พยาบาลประจำหอผู้ป่วยใช้ในกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดภายใต้การให้ยาระงับความรู้สึก โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความคิดเห็นในการใช้คู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึก โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความคิดเห็นต่อความเข้าใจเนื้อหาในคู่มือ โดยการประเมินแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ “เข้าใจ” หมายถึง ผู้ใช้คู่มือมีความเข้าใจในเนื้อหาและคิดว่าจะนำไปใช้ในการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกได้ ส่วน “ไม่เข้าใจ” หมายถึง ผู้ใช้คู่มือคิดว่าข้อความที่อ่านไปแล้วนั้น ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ และไม่ทราบว่าจะนำไปใช้เตรียมผู้ป่วยก่อนระงับความรู้สึกได้อย่างไร

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ การประเมินความเหมาะสมของคู่มือ ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านรูปแบบและด้านการนำไปใช้ ในการประเมินแบ่งเป็น 2 ระดับคือ “เหมาะสม” หมายถึง เมื่ออ่านคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกแล้ว ผู้ใช้คู่มือ เห็นด้วยกับรูปแบบของคู่มือ (ขนาดตัวอักษร รูปภาพ) นำไปใช้ได้จริง ส่วน “ไม่เหมาะสม” หมายถึง เมื่ออ่านคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกแล้ว ผู้ใช้คู่มือไม่เห็นด้วยกับคู่มือ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขคู่มือ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ใช้คู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับการระงับความรู้สึกที่มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริงกับผู้ป่วยที่มาผ่าตัดภายใต้การระงับความรู้สึก

การดำเนินการ นำคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกที่ได้ผ่านการทดลองใช้ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดทำคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

เมื่อนำการพัฒนาคุณภาพคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกไปใช้กับผู้ป่วยที่เข้ารับการผ่าตัดภายใต้การระงับความรู้สึก ระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม – 30 มิถุนายน 2566 พบว่า 1) มีคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกใช้ในโรงพยาบาล 2) อุบัติการณ์การเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนได้ยาระงับความรู้สึกลดลงร้อยละ 16.28 และ 3) อุบัติการณ์งดหรือเลื่อนผ่าตัดจากความไม่พร้อมของผู้ป่วยลดลงเป็น 0

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการพัฒนาคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. องค์ประกอบของคู่มือ ในส่วนของเนื้อหาคู่มือพัฒนาภายใต้แนวปฏิบัติการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกของราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์ เนื้อหาสาระสำคัญของคู่มือประกอบด้วย 1) ความหมายของการให้ยาระงับความรู้สึก 2) ชนิดของการให้ยาระงับความรู้สึก 3) การเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก ในส่วนของการพัฒนาคู่มือผู้วิจัยได้ประยุกต์การใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกของสภาวิสัญญีด้านการแพทย์และสุขภาพแห่งชาติประเทศออสเตรเลีย (NHMRC,1999) มาปรับใช้ในการพัฒนาคู่มือ 4 ขั้นตอน เพื่อให้พยาบาลสามารถเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกได้ถูกต้อง ลดอัตราการงดและเลื่อนผ่าตัด และลดอุบัติการณ์การเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก

จุดเด่นของคู่มือนี้ คือ มีการจัดทำเนื้อหาโดยมีการประยุกต์จากแนวปฏิบัติของราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์ และจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวปฏิบัติของโรงพยาบาลต่างๆ จำนวน 16 เรื่องโดยเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือ มาปรับใช้ให้เหมาะกับการให้บริการผ่าตัดและวิสัญญีในโรงพยาบาลระดับ M2 ซึ่งไม่มีห้องอภิบาลผู้ป่วยหนัก (ICU) ไม่มีแพทย์เฉพาะทางครบทุกสาขา พบว่าอุบัติการณ์การเตรียมผู้ป่วยไม่พร้อมก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกลดลง อุบัติการณ์การงดและเลื่อนผ่าตัดลดลงกว่าก่อนใช้คู่มือ

2. ความตรงเชิงเนื้อหาของข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึก (วิสัญญี) ได้เห็นชอบต่อองค์ประกอบของเนื้อหาในคู่มือการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับใช้ภาษาให้สอดคล้องกับแนวคิด ให้ง่ายต่อความเข้าใจของพยาบาลในการนำไปใช้เพื่อให้คู่มือมีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยสรุปคู่มือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในครั้งนี้มีคุณภาพในด้านความตรงเชิงเนื้อหา

3. ความเหมาะสมของคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก ผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำ คู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกไปใช้ที่หอผู้ป่วยจำนวน 4 หอผู้ป่วย พบว่า คู่มือดังกล่าวมีความเหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) องค์ประกอบของคู่มือ มีความเหมาะสม มีการจัดลำดับเนื้อหาเป็นลำดับ เพื่อให้เมื่ออ่านแล้วเข้าใจง่าย เนื้อหามีความเหมาะสม และมีองค์ประกอบของคู่มือที่ครบถ้วน สามารถนำไปใช้ได้ง่าย 2) รูปแบบของคู่มือ รูปเล่มมีขนาดเหมาะสมนำไปใช้สะดวก ตัวอักษรอ่านง่าย มีขนาดเหมาะสม รูปภาพมีสีสันสวยงามสอดคล้องกับเนื้อหาในคู่มือ และ 3) กระบวนการพัฒนา ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เหมาะสม ทันสมัยและเชื่อถือได้ทั้งด้านเนื้อหาและองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือ ร่วมกับการตอบแบบสอบถามของพยาบาล แล้วนำมาจัดทำคู่มือ ตามแนวทางราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์มาประยุกต์ใช้ในการจัดเนื้อหาให้มีความชัดเจนและเหมาะสม พร้อมทั้งได้นำคู่มือที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมในด้านความครอบคลุมและความชัดเจนของเนื้อหา แล้วนำคู่มือมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปให้พยาบาลประจำหอผู้ป่วยทดลองใช้

ข้อเสนอแนะ

สรุป

คู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก ที่พัฒนาขึ้นนี้มี 3 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมกับพยาบาลประจำหอผู้ป่วยที่มีหน้าที่เตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ตามปัญหาที่พบจากการเตรียมผู้ป่วย โดยประยุกต์ใช้จากแนวปฏิบัติของราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์ มาใช้ในการจัดทำคู่มือเพื่อช่วยให้มีการเตรียมผู้ป่วยที่ถูกต้อง มีองค์ประกอบที่ถูกต้อง ครอบคลุม ชัดเจน และมีการนำไปทดลองใช้จริงโดยพยาบาลประจำหอผู้ป่วยในการเตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก จึงมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้เตรียมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกในโรงพยาบาลขอนแก่น ซึ่งเป็นโรงพยาบาลระดับ M2

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

จากการนำการพัฒนาคุณภาพคู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกไปใช้กับผู้ป่วยที่ต้องเข้ารับการผ่าตัดซึ่งต้องได้รับยาระงับความรู้สึก พบว่าพยาบาลดูแลผู้ป่วยควรใช้คู่มือการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึกอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจตามขั้นตอนในคู่มือเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยเข้าใจการเตรียมตัวเพื่อเข้ารับการผ่าตัดภายใต้การให้ยาระงับความรู้สึก และสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำได้อย่างถูกต้อง รวมถึงผู้ป่วยสามารถทบทวนวิธีการเตรียมตัวก่อนผ่าตัดโดยการอ่านแผ่นพับที่แจกไว้ให้ได้

สิ่งที่วิสัญญีพยาบาลควรหลีกเลี่ยงเมื่อไปเยี่ยมประเมินผู้ป่วยก่อนได้รับยาระงับความรู้สึก คือ ไม่บอกเล่าขั้นตอนการให้ยาระงับความรู้สึกละเอียดเกินไปจะทำให้ผู้ป่วยกลัวมากขึ้น การขัดจังหวะการพูดหรือการแสดงความรู้สึกของผู้ป่วย การดัดบทสนทนา การแสดงสีหน้าหรือท่าทางไม่สนใจคำบอกเล่าหรือ

การแสดงออกของผู้ป่วยให้กำลังใจหรือสร้างความมั่นใจในทางที่ไม่ถูกต้อง การใช้คำพูดที่ยุ่งยากสับสน ควรใช้คำพูดที่ง่ายได้ใจความเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้ป่วย การคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับผลการผ่าตัดของผู้ป่วย การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ หรือการเยี่ยมอย่างกะทันหัน ควรแสดงหรือพูดให้ผู้ป่วยทราบเมื่อจะจบการสนทนาอย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- ขีร์ลิสรี หงษ์วิไล. (2556). ผลลัพธ์ของแบบแผนการเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับยา
ระงับความรู้สึก [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- คณะกรรมการพัฒนาคู่มือแนวทางปฏิบัติ โรงพยาบาลบุรีรัมย์. (2563). การพยาบาลผู้ป่วยก่อน
ผ่าตัด. <https://brh.moph.go.th/attachments/article/591/WISurg-221164.pdf>
- ณิชา ปิยสุนทรวงษ์, เสาวลักษณ์ สุกทัน, อุทัยรัตน์ สุกสี, ประสาทนีย์ จันทร, และเยาวนุช คงदान. (2558).
อุบัติการณ์การเลื่อน-งดผ่าตัดและการแก้ปัญหาโดยการใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.
วารสารสภาการพยาบาล 30(3), 112-120.
- ธันยมัย ปุรินัย, แคทรียา เทนสิทธิ์, และชาลิต โพธิ์งาม. (2564). การพัฒนาแนวทางการเตรียมผู้ป่วยเพื่อลด
อุบัติการณ์งดและลดการเลื่อนผ่าตัดในโรงพยาบาลศรีสะเกษ. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 30(3),
521-530.
- เฉลิมเกียรติ ตรีสุทธาชีพ. (2559). การประเมินและการเตรียมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด (Preoperative evaluation
and preparation). http://www.med.nu.ac.th/dpMed/fileKnowledge/299_2021-07-29.pdf
- ราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์แห่งประเทศไทย. (2562). แนวทางพัฒนาการให้ข้อมูลผู้ป่วยเกี่ยวกับการระงับ
ความรู้สึก. https://www.rcat.org/_files/ugd/82246c_36f4f7976c5e4057a1efdfaaeda54e92.pdf
- ราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์แห่งประเทศไทย. (2564). แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับการงดน้ำและอาหารก่อนได้รับ
การผ่าตัดและหัตถการ. https://www.rcat.org/_files/ugd/82246c_9d2c46a24c854bcd9daaec92325ef39.pdf
- ราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์แห่งประเทศไทย. (2564). แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับคลินิก ประเมินและเตรียม
ความพร้อมผู้ป่วยก่อนการระงับความรู้สึกที่ให้บริการแบบผ่าตัดวันเดียวกลับและการผ่าตัดแผลเล็ก.
https://www.rcat.org/_files/ugd/82246c_52bcf5799ba242acbb2e2e0275f168c7.pdf

โรงพยาบาลหนองฉาง. (2563). การประเมินและเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก.

<http://www.nch.go.th/hadocuments/127-hadoc2564>

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสว่างแดนดิน. (2564). การเตรียมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด.

http://www.swdcph.go.th.sawangWeb_2021/hurse_admin.docs/doc_26003481420220907_114121.pdf.

อรลักษณ์ รอดอนันต์ และปองขวัญ จินาวรรณ. (2559). ตำราพื้นฐานวิสัญญี. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การ

เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

วรินทร์กรณ ชันจะนนท์^{1*}

รับบทความ: 29 กันยายน 2566 แก้ไขบทความ: 10 ตุลาคม 2566 ตอบรับบทความ: 17 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นการวิจัยแบบทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม รวมทั้งสิ้น 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ วิชา โปรแกรมนำเสนอ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 คะแนน และนักเรียนกลุ่มควบคุม มีคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.30 คะแนน 2) ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คิดเป็นร้อยละ 74.56 และนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.50 คิดเป็นร้อยละ 71.67 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ และ 3) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD การจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โปรแกรมนำเสนอ

¹ นักศึกษาปริญญาโท วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

* อีเมล: waranpornkanjanant563@gmail.com

Comparison of Academic Achievements, Program Presentations Subjects, of Vocational Certificate Students in the Second Year by Learning Management Collaborative with STAD Techniques and Normal Learning Management

Waranporn Kanjanant ^{1*}

Abstract

This research aimed to compare the achievement before and after studying with cooperative learning using the STAD technique and normal learning. To compare achievement after studying with cooperative learning using the STAD technique and normal learning. with the criterion of 70 percent and to study the satisfaction of 2nd-year vocational certificate students who study with cooperative learning using the STAD technique and normal learning management. It is experimental research. The sample group consisted of 2nd-year vocational certificate students using a cluster random sampling method. The classroom was used as the random sampling unit, with a total of 50 people. The research tools included 1) learning management plans, subjects, and presentation programs. by organizing collaborative learning using STAD techniques and normal learning management, 2) academic achievement tests, and 3) satisfaction assessment forms. Statistics used include percentage, mean, standard deviation, t-test. The results of the research found that 1) the academic achievement of students in the experimental group There is a difference in scores after studying. had an average of 5.10 points and the students in the control group There is a difference in scores after studying. The mean score was equal to 5.30 points. 2) The mean post-test score of students who studied with cooperative learning using the STAD technique had a mean value of 22.37, accounting for 74.56 percent, and students who studied with normal learning management. The average value was 21.50, accounting for 71.67 percent, higher than the 70 percent threshold set. and 3) Satisfaction with the collaborative learning arrangement using the STAD technique was at a high level. Satisfaction with the normal learning arrangement. It is at a high level.

Keywords: Collaborative Learning Using STAD Techniques, Normal Learning Management, Academic Achievement, Presentation Program

¹ Master's degree student College of Educational Innovation, Saint John's University, Thailand

* Email: waranpornkanjanant563@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างมาก คอมพิวเตอร์เริ่มเข้ามามีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างกว้างขวาง เนื่องจากคอมพิวเตอร์มีเนื้อหาหรือองค์ความรู้ที่เรานำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นจึงมีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ไม่ใช่แค่การเรียนการสอนเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่ผู้เรียนจะได้กระบวนการคิด การแก้ปัญหา กระบวนการแสวงหาความรู้ และทักษะในการใช้งานคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2542) และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 9 (หมวด 9: มาตรา 63-69) (ราชกิจจานุเบกษา, 2545) ว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา กำหนดให้รัฐต้องจัดโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่องทางและสื่อโทรคมนาคมเพื่อการศึกษา ต้องจัดให้มีโครงสร้างและหน่วยงานเฉพาะมารับผิดชอบด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเพื่อมวลชนและให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา จึงมีความสำคัญและการได้รับการพัฒนาให้ก้าวไกลและสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2552-2556 ได้กำหนดให้การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีเป้าหมายเชิงพัฒนาสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สานความต่อเนื่องทางนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ ระยะ พ.ศ. 2544-2553 ของประเทศไทย มุ่งเน้นแก้ไขจุดอ่อนที่สำคัญของการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย

สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ รหัสวิชา 20204-2104 วิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้น ปีที่ 2 เป็นวิชาหนึ่งที่นักเรียนในสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจต้องเรียนเพราะเป็นวิชาที่หลักสูตรกำหนดให้นักเรียนต้องศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบโครงร่างเรื่องราว (Story board) หลักการทำงานของโปรแกรมนำเสนอ สร้าง แก้ไข และตกแต่งโดยโปรแกรมนำเสนอ ใช้เทคนิคพิเศษ และใส่มีัลติมีเดียเพื่อนำเสนอ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการเรียนแบบทฤษฎีและปฏิบัติ นักเรียนจะต้องลงมือปฏิบัติจริงหลังจากที่ฟังทฤษฎีแล้ว แต่จากการสังเกตของครูผู้สอนพบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เช่น นักเรียนบางคนไม่มีความตั้งใจ และไม่ให้ความร่วมมือในการเรียนการสอน ขอบคุยกัน หยอกล้อเล่นกันในคาบเรียน และเมื่อให้ปฏิบัติงานก็ทำไม่ได้ และไม่ยอมทำ เพราะไม่เข้าใจเนื้อหา จึงส่งผลให้การเก็บคะแนนของนักเรียน มีคะแนนที่ต่ำหรือนักเรียนไม่มีคะแนนเก็บเลย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา ผลบุญเรือง, เฉลิม ทองจอน, และเพชร ชมพุดรัตน์ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยเทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ STAD วิชา คอมพิวเตอร์พื้นฐาน เรื่อง การสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย

คอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคอมพิวเตอร์ เรื่อง การสื่อสารข้อมูลและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.23/81.85 2) นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคอมพิวเตอร์ เรื่อง การสื่อสารข้อมูลและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ เรื่อง การสื่อสารข้อมูลและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD อยู่ในระดับดีมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มาใช้ในการสอนวิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้น ปีที่ 2 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และเปรียบเทียบหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น และมีความพึงพอใจที่ดีกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กับเกณฑ์ร้อยละ 70
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มและความสามารถ ซึ่ง แคทรียา ใจมูล (2550: 14) ได้สรุปว่า เป็นการเรียนที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนเป็นกลุ่มคละกันในระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ระดับสูง 1 คน ระดับปานกลาง 2 คน และระดับอ่อน 1 คน จุดประสงค์หลัก คือ ช่วยให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเองในเรื่องที่ครูกำหนด เพื่อให้บรรลุ

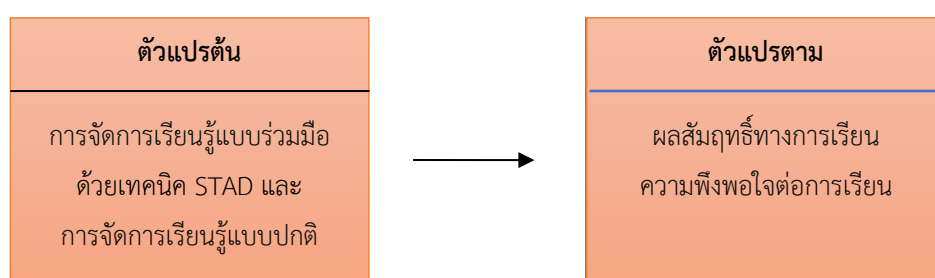
เป้าหมายของกลุ่ม ทำให้เกิดการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ครูสอน เนื่องจากความสำเร็จรายบุคคลเป็นความสำเร็จของกลุ่มด้วย หลังจากนั้นใช้การทดสอบความรู้เป็นรายบุคคล เปรียบเทียบคะแนนเพื่อดูพัฒนาการของสมาชิกแต่ละคน และรวมคะแนนเป็นกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุดจะได้รับการ ชมเชยหรือรางวัล ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มด้วย

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยครูจะเตรียมเนื้อหาที่จะใช้สอน โดยเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่ง กอบกุล แสงสวาสดี (2550: 44) ได้สรุปว่า วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกตินั้นเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นการวัดและการประเมินผล วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติที่ใช้นั้นจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะคล้ายกับวิธีการสอนตามหนังสือ มีแบบทดสอบ แบบฝึกหัด การค้นคว้าเพิ่มเติม แล้วสุดท้ายครูก็จะมาสรุปเนื้อหาที่เรียนพร้อมกันกับผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถของนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการเรียน หลังจากทีนักเรียนได้เรียนหรือได้รับประสบการณ์มาแล้ว สามารถวัดและประเมินผลได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

โปรแกรมนำเสนอ หมายถึง โปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อนำเสนองานในรูปแบบของแผ่นภาพนิ่ง ซึ่งประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ รูปภาพเคลื่อนไหว เสียง แผนภูมิ และอื่นๆ ที่ต้องการนำเสนอ มาประกอบกันเป็นสื่อผสม จุดเด่นอยู่ที่ความง่ายในการสร้างภาพนิ่งเพื่อนำเสนอ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 2 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเรียนที่ 2/2565 จำนวน 2 ห้อง ได้แก่ นักเรียนห้อง ข.2.1 จำนวน 30 คน ห้อง ข.2.2 จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 2 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเรียนที่ 2/2565 ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ห้อง ข.2.2 เป็นกลุ่มควบคุม ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 20 คน และกลุ่มที่ 2 ห้อง ข.2.1 เป็นกลุ่มทดลอง ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ วิชา โปรแกรมนำเสนอ โดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สำหรับกลุ่มที่ 1 ห้อง ข.2.2 ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 12 ชั่วโมง
2. แผนการจัดการเรียนรู้ วิชา โปรแกรมนำเสนอ โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD สำหรับกลุ่มที่ 2 ห้อง ข.2.1 ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 ชั่วโมง
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา โปรแกรมนำเสนอ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ของนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โดยใช้เวลาในการทดลอง 12 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้เนื้อหาเดียวกัน และมีระยะเวลาในการทดลองเท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม
2. ทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ชุดเดียวกัน
3. ดำเนินการทดลองกับทั้ง 2 กลุ่ม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นดังนี้
กลุ่มควบคุม จัดการเรียนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
กลุ่มทดลอง จัดการเรียนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

4. ทำการทดสอบหลังเรียนกับทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิมกับแบบทดสอบก่อนเรียน เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

5. ตรวจสอบผลการทดสอบ และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีการทาง สถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์หาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์คะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติค่าที (t-test Independent)

วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

3. วิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าร้อยละ วิเคราะห์ ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้วทำการแปลผลและนำเสนอในรูปแบบ ตาราง ประกอบความเรียงแล้วสรุปผลการวิจัยโดยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

คนที่	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ผลต่าง	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ
1	21	70.00	26	86.67	5	16.67
2	14	46.67	21	70.00	7	23.33
3	13	43.33	22	73.33	9	30.00
4	19	63.33	23	76.67	4	13.33
5	18	60.00	21	70.00	3	10.00
6	15	50.00	19	63.33	4	13.33
7	14	46.67	19	63.33	5	16.67
8	11	36.67	17	56.67	6	20.00

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา โปรแกรมนำเสนอ

คนที่	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ผลต่าง	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ
9	13	43.33	19	63.33	6	20.00
10	15	50.00	19	63.33	4	13.33
11	16	53.33	23	76.67	7	23.33
12	19	63.33	25	83.33	6	20.00
13	18	60.00	28	93.33	10	33.33
14	18	60.00	21	70.00	3	10.00
15	17	56.67	24	80.00	7	23.33
16	14	46.67	23	76.67	9	30.00
17	13	43.33	18	60.00	5	16.67
18	12	40.00	19	63.33	7	23.33
19	18	60.00	22	73.33	4	13.33
20	19	63.33	23	76.67	4	13.33
21	20	66.67	25	83.33	5	16.67
22	20	66.67	23	76.67	3	10.00
23	16	53.33	18	60.00	2	6.67
24	19	63.33	22	73.33	3	10.00
25	19	63.33	21	70.00	2	6.67
26	21	70.00	26	86.67	5	16.67
27	23	76.67	26	86.67	3	10.00
28	18	60.00	23	76.67	5	16.67
29	23	76.67	28	93.33	5	16.67
30	22	73.33	27	90.00	5	16.67
ค่าเฉลี่ย	17.27	57.56	22.37	74.56	5.10	17.00
S.D.	3.30	-	3.08	-	2.02	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.56 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.56 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.00

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

คนที่	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ผลต่าง	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ
1	19	63.33	24	80.00	5	16.67
2	14	46.67	21	70.00	7	23.33
3	13	43.33	22	73.33	9	30.00
4	19	63.33	23	76.67	4	13.33
5	18	60.00	21	70.00	3	10.00
6	15	50.00	19	63.33	4	13.33
7	14	46.67	19	63.33	5	16.67
8	11	36.67	17	56.67	6	20.00
9	13	43.33	19	63.33	6	20.00
10	16	53.33	19	63.33	3	10.00
11	17	56.67	23	76.67	6	20.00
12	19	63.33	25	83.33	6	20.00
13	22	73.33	28	93.33	6	20.00
14	18	60.00	21	70.00	3	10.00
15	17	56.67	24	80.00	7	23.33
16	17	56.67	23	76.67	6	20.00
17	13	43.33	18	60.00	5	16.67
18	12	40.00	19	63.33	7	23.33
19	18	60.00	22	73.33	4	13.33
20	19	63.33	23	76.67	4	13.33
ค่าเฉลี่ย	16.20	54.00	21.50	71.67	5.30	17.67
S.D.	2.93	-	2.72	-	1.59	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุม มีคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 71.67 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.67

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วิชา โปรแกรมนำเสนอ

กลุ่มตัวอย่าง	หลังเรียน		t	df	Sig
	$\bar{X}$	S.D.			
เทคนิค STAD	22.37	3.08	13.81	29	.00
ปกติ	21.50	2.72	14.88	19	.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

คนที่	หลังเรียน		เกณฑ์ร้อยละ 70	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	26	86.67	1	0
2	21	70.00	1	0
3	22	73.33	1	0
4	23	76.67	1	0
5	21	70.00	1	0
6	19	63.33	0	1
7	19	63.33	0	1
8	17	56.67	0	1
9	19	63.33	0	1
10	19	63.33	0	1
11	23	76.67	1	0
12	25	83.33	1	0
13	28	93.33	1	0
14	21	70.00	1	0
15	24	80.00	1	0
16	23	76.67	1	0

คนที่	หลังเรียน		เกณฑ์ร้อยละ 70	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	ผ่าน	ไม่ผ่าน
17	18	60.00	0	1
18	19	63.33	0	1
19	22	73.33	1	0
20	23	76.67	1	0
21	25	83.33	1	0
22	23	76.67	1	0
23	18	60.00	0	1
24	22	73.33	1	0
25	21	70.00	1	0
26	26	86.67	1	0
27	26	86.67	1	0
28	23	76.67	1	0
29	28	93.33	1	0
30	27	90.00	1	0
รวม			22	8
ร้อยละ			73.33	26.67

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD หลังเรียนมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 ของนักเรียนทั้งหมด และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 ของนักเรียนทั้งหมด

ตารางที่ 5 ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

คนที่	หลังเรียน		เกณฑ์ร้อยละ 70	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	24	80.00	1	0
2	21	70.00	1	0
3	22	73.33	1	0
4	23	76.67	1	0
5	21	70.00	1	0
6	19	63.33	0	1

คนที่	หลังเรียน		เกณฑ์ร้อยละ 70	
	คะแนน (30)	คะแนนร้อยละ	ผ่าน	ไม่ผ่าน
7	19	63.33	0	1
8	17	56.67	0	1
9	19	63.33	0	1
10	19	63.33	0	1
11	23	76.67	1	0
12	25	83.33	1	0
13	28	93.33	1	0
14	21	70.00	1	0
15	24	80.00	1	0
16	23	76.67	1	0
17	18	60.00	0	1
18	19	63.33	0	1
19	22	73.33	1	0
20	23	76.67	1	0
รวม			13	7
ร้อยละ			65.00	35.00

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ หลังเรียนมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 ของนักเรียนทั้งหมด และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 ของนักเรียนทั้งหมด

ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กับเกณฑ์ร้อยละ 70

กลุ่มตัวอย่าง	n	คะแนนเต็ม	ร้อยละ 70	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
เทคนิค STAD	30	30	21	22.37	74.56
ปกติ	30	30	21	21.50	71.67

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คิดเป็นร้อยละ 74.56 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ และค่าเฉลี่ย

คะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.50 คิดเป็นร้อยละ 71.67 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 7 ตารางแสดงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ผู้เรียนรู้สึกเป็นกันเอง ไม่เจ็บเหงา	4.27	0.52	มาก
2. ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ดี มีประโยชน์	4.20	0.71	มาก
3. กิจกรรมกลุ่มทำให้คนเก่งมีโอกาสได้ช่วยเหลือคนอื่น	4.23	0.68	มาก
4. ผู้เรียนมีการช่วยเหลือเพื่อนในขณะที่เรียน	4.40	0.50	มาก
5. ผู้เรียนเรียนได้ง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยาก	4.47	0.51	มาก
6. ผู้เรียนรู้สึกมีอิสระในความคิด	4.50	0.51	มากที่สุด
7. ผู้เรียนพอใจที่ผลการเรียนสูงขึ้น	4.23	0.68	มาก
8. ผู้เรียนได้รับคำชมเชยและให้กำลังใจ	4.30	0.75	มาก
9. ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม	4.47	0.51	มาก
10. กิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีและกระตือรือร้น	4.37	0.67	มาก
สรุปค่าเฉลี่ย	4.34	0.60	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.34) เมื่อพิจารณาในรายชื่อ 3 ลำดับแรก พบว่า ผู้เรียนรู้สึกมีอิสระในความคิด (ค่าเฉลี่ย = 4.50) รองลงมา ได้แก่ ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม และผู้เรียนเรียนได้ง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยาก (ค่าเฉลี่ย = 4.47) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ตารางแสดงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ผู้เรียนรู้สึกเป็นกันเอง ไม่เจ็บเหงา	4.07	0.58	มาก
2. ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ดี มีประโยชน์	4.17	0.70	มาก
3. กิจกรรมกลุ่มทำให้คนเก่งมีโอกาสได้ช่วยเหลือคนอื่น	4.13	0.68	มาก
4. ผู้เรียนมีการช่วยเหลือเพื่อนในขณะที่เรียน	4.27	0.64	มาก
5. ผู้เรียนเรียนได้ง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยาก	4.27	0.78	มาก
6. ผู้เรียนรู้สึกมีอิสระในความคิด	4.20	0.71	มากที่สุด
7. ผู้เรียนพอใจที่ผลการเรียนสูงขึ้น	4.03	0.72	มาก
8. ผู้เรียนได้รับคำชมเชยและให้กำลังใจ	3.97	0.72	มาก
9. ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม	4.47	0.57	มาก
10. กิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีและกระตือรือร้น	4.33	0.66	มาก
สรุปค่าเฉลี่ย	4.19	0.68	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ 3 ลำดับแรก พบว่า ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีและกระตือรือร้น ($\bar{X} = 4.33$) และผู้เรียนเรียนมีการช่วยเหลือเพื่อนในขณะที่เรียน ($\bar{X} = 4.27$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา โปรแกรมนำเสนอ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.56 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.56 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.00 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธภรณ์ บุญแสน (2562) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เทคนิคร่วมมือ STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน 11.52 และค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน 24.17 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน พบว่า หลังจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเมื่อใช้วิธีการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐา ผลบุญเรือง, เฉลิม ทองจอน, และเพชร ชมพุดัน (2561) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยเทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ STAD วิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เรื่อง การสื่อสารข้อมูลเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ เรื่อง การสื่อสารข้อมูลและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คิดเป็นร้อยละ 74.56 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ บุญแสน (2562) ยังได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ย 24.17 จากคะแนนเต็ม 30 คิดเป็นร้อยละ 80.68 จากคะแนนเต็ม 100 เมื่อเทียบระหว่างเกณฑ์ร้อยละ 70 กับคะแนนสอบของผู้เรียนหลังจากใช้เทคนิค STAD พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญนิภา แววศรี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับแผนผังความคิด ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับแผนผังความคิด อยู่ในระดับมาก

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.56 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.37 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.56 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.00 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุม มีคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 71.67 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.67 และเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD หลังเรียนมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 ของนักเรียนทั้งหมด และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 ของนักเรียนทั้งหมด ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ หลังเรียนมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 ของนักเรียนทั้งหมด และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 ของนักเรียนทั้งหมด และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ 3 ลำดับแรก พบว่า ผู้เรียนรู้สึกมีอิสระในความคิด ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา ได้แก่ ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม และผู้เรียนเรียนได้ง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยาก ($\bar{X} = 4.47$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ

ปกติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาในรายชื่อ 3 ลำดับแรก พบว่า ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีและกระตือรือร้น ($\bar{X} = 4.33$) และผู้เรียนเรียนมีการช่วยเหลือเพื่อนในขณะที่เรียน ($\bar{X} = 4.27$) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยครั้งนี้

- 1.ควรมีการนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ
- 2.ควรมีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ไปใช้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD กับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กอบกุล แสงสวัสดิ์. (2550). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค จิกซอว์กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชนิษฐา ผลบุญเรือง, เฉลิม ทองจอน, และเพชร ชมพุดัตต์. (2561). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ STAD วิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เรื่อง การสื่อสารข้อมูล เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ศึกษา ครั้งที่ 2 (176-185). คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏกำแพงเพชร.*
- แคทรียา ใจมูล. (2550). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 โรงเรียนห้วยสำราญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเชียงราย เขต 2* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.
- พัชราภรณ์ บุญแสน. (2563). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ และ พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ STAD. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 “นวัตกรรมเพื่อสุขภาพและสังคมในยุค ดิจิทัล” (119-128). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.*

เพ็ญนิภา แววศรี, อนันต์ ปานสุขวัชร, และกุลวดี สุวรรณไตรย์. (2562). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับแผนผังความคิด. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน*, 11(30), 31-42.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (8 ธันวาคม 2545). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอน 123 ก หน้า 16-21.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระบวนการคิด

แบบโยนิโสมนสิการกับการเสริมสร้างทักษะ การจัดการองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษา ยุค BANI World

วริยาพัชร วรภัทร์สรกุล^{1*}

รับบทความ: 9 ตุลาคม 2566 แก้ไขบทความ: 19 ตุลาคม 2566 ตอรับบทความ: 21 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการเสริมสร้างทักษะการจัดการองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World ลักษณะของยุค BANI World เป็นสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และผลกระทบที่เกิดจากภาวะดังกล่าวทั้งในมิติขององค์กรและความรู้สึกของบุคลากรในองค์กร องค์กรจะเกิดภาวะที่อยู่ในสภาพเปราะบาง เกิดความกังวล โสภสต่อการคาดเดา และยากจะทำความเข้าใจอย่างง่าย ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว การรับมือกับโลกยุค BANI World บทความนี้นำเสนอการประยุกต์ใช้กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World การใช้กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการเสริมสร้างทักษะการจัดการองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการคิดที่ถูกต้อง กล่าวคือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มีความสามารถในการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเหตุ จะต้องมีการคิดเพื่อค้นหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีที่ถูกต้อง ชัดเจน และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย คิดจากเหตุไปหาผล คิดจากผลไปหาเหตุ คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ คิดแบบมองเป็นองค์รวม คิดแบบเห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ คิดเห็นองค์ประกอบที่มาทำให้เจริญ คิดเห็นองค์ประกอบที่มาทำให้เสื่อม คิดเน้นเฉพาะจุดที่ทำให้เกิด คิดเน้นสิ่งที่มาตัดขาดให้ดับ และคิดเทียบเคียงอะไรเป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ ด้วยกระบวนการคิดดังกล่าวจะสามารถนำพาองค์กรสู่เป้าหมายและเกิดความยั่งยืนได้

คำสำคัญ: โยนิโสมนสิการ กระบวนการคิด ยุค BANI World ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

* อีเมล: wariyaphat6990@gmail.com

Yonisommonsikarn Thinking Process and Organizational Management Skills Enhancement of School Administrators in the BANI World Era

Wariyaphat Woraphatsorakul ^{1*}

Abstract

This academic paper aims to present the Yonisommonsikarn thinking process and organizational management skills enhancement of school administrators in the BANI World era. The characteristics of the BANI World era are the conditions of rapid change in the world in terms of society, economy, and politics, and the effects that arise from such conditions in both the dimensions of the organization and the feelings of personnel in the organization. Organizations will be in a state of fragility, anxiety, confusion, and difficulty in understanding. Under such circumstances, dealing with the world in the BANI World era, this article presents the application of the Yonisommonsikarn thinking process, which is a Buddhist principle, to enhance the organizational management skills of school administrators in the BANI World era. Using the Yonisomansikarn thinking process to enhance organizational management skills of school administrators in the BANI World era, school administrators must have the skills to think in the right way, that is, act wisely in the mind. Could look at things with thoughtful thought and search for the root cause. There must be a thought process to search for reasons all the way through, separating them out and examining them with orderly thinking and by using correct, clear methods according to the relationship of causes and factors. The Yonisomansikarn thinking process consists of thinking from cause to effect, from effect to cause, discriminating from elements, thinking holistically, thinking about the relationship as a chain, the elements that make it thrive or cause deterioration, what comes to cut off, and what is possible or impossible. Such a mindset will lead the organization toward its goals and achieve sustainability.

Keywords: Yonisomansikarn, Thinking Process, BANI World Era, Skills of School Administrators

¹ Ph.D. candidate, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi District, Phra Nakhon Sri Ayutthaya, Thailand

* Email: wariyaphat6990@gmail.com

บทนำ

โลกยุคใหม่ความเร็วและความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากกว่าเดิมหลายเท่า คำว่า BANI World จึงถูกคิดค้นโดย Jamais Cascio ต่อยอดจากแนวคิดทางสังคมวิทยา Liquid Modernity ซึ่งกล่าวถึงสภาพการณ์ต่าง ๆ ในโลกยุคใหม่ว่าทุกอย่างเป็นของไหลที่คลุ้มเคลือ และเกิดความไม่แน่นอน ตามแนวความคิดของ Zygmunt Bauman BANI World ซึ่งได้สะท้อนถึงนิยามใหม่ในโลกใบเดิม โดยได้กล่าวถึงการนิยามใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกที่อธิบายมากกว่าลักษณะสถานการณ์ที่โลกต้องเผชิญ แต่รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากภาวะดังกล่าว ทั้งในมิติขององค์กรและความรู้สึกของบุคลากรในองค์กรด้วย ประกอบด้วย โลกที่มีความเปราะบาง (B – Brittle) โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (A – Anxiety-inducing หรือ Anxious) ความสิ้นหวัง หรือ ภาวะ learn helplessness โลกที่สับสนต่อการคาดเดา (N – Nonlinear) และโลกที่ยากเกินเข้าใจ (I – Incomprehensible) (Jamais Cascio, 2022) ซึ่งทั้งหมดเป็นฐานคิดตั้งต้นที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของโลกที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก และทุกองค์การจะต้องปรับตัว เรียนรู้ และต้องนำพาสมาชิกขององค์กรและขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายให้ได้ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว

พระพุทธศาสนาเป็นคลังภูมิปัญญาของสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การศึกษา และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคมและวัฒนธรรมไทย กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นหลักการคิด กล่าวคือ ทำในใจให้ละเอียดถี่ถ้วน การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ตามแนวทางพุทธศาสนากล่าวว่ามีคุณค่าเท่ากับความไม่ประมาทหรือ “อัปมาทธรรม” ซึ่งเป็นแหล่งรวมแห่งธรรมฝ่ายดีหรือ “กุศลธรรม” ทั้งปวง ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการ เช่น พิจารณาโดยแยบคาย มนสิการโดย แยบคาย มนสิการ อุบายวิธีใส่ใจใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้น (พระอริการิกิตติศักดิ์ สุธีโร และสยาม ราชวัตร, 2561) วิธีการแห่งปัญญาตามแนวทางโยนิโสมนสิการถือว่าเป็นแนวทางแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา การศึกษาจะสำเร็จผลแท้ การค้นพบต่าง ๆ การคิดริเริ่ม ความก้าวหน้าทางปัญญาที่สำคัญๆ เริ่มต้นด้วยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546)

โยนิโสมนสิการ เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ฝึกฝนได้โดยกระบวนการที่เรียกว่าการศึกษาหรือสิกขา การพัฒนานั้น เรียกว่า การพัฒนาสัมมาทิฐิ ผลที่ได้ คือ มรรคหรือการกระทำที่ดียงาม การพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ การมีความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและครอบครัว สัมมาทิฐิ ทำให้เกิดการพูดและการกระทำที่ถูกต้องดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิมี 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ครู พ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน ฯลฯ และปัจจัยภายใน เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” ได้แก่ การคิดเป็นการศึกษาทั้งหลายที่จัดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำกันอย่างเป็นงานเป็นการเป็นระบบ ระเบียบ ถือว่าเป็น ปรโตโฆสะ ทั้งสิ้น บุคคลส่วนใหญ่ในโลกจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใช้โยนิโสมนสิการอย่างเดียวนั้นไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยปรโตโฆสะก่อนในเบื้องต้น การคิดเป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ โดยวิธีคิดหา

เหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับหรือเคลือบคลุม บุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการแห่งปัญญา

ยุคปัจจุบัน เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เกิดการแข่งขันที่เข้มข้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสารสนเทศ และมาพร้อม ๆ กับข้อจำกัดทางธรรมชาติ และความแปรปรวน ทางภูมิอากาศและสภาพแวดล้อม มีความรุนแรง และซับซ้อน องค์กรยุคการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีการปรับตัว และปรับเปลี่ยนเชิงกลยุทธ์ เช่น องค์กรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง องค์กรมีการเปลี่ยนผู้นำ องค์กรมีการเพิ่มบทบาทหน้าที่และบริหารใหม่ และองค์กรต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี กลยุทธ์การจัดการความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งต้องอาศัยความ เข้าใจความสามารถของนักบริหารรวมไปถึงความร่วมมือจากบุคคลในองค์กร จึงจะสามารถบริหารความ เปลี่ยนแปลงได้ (Management of Change) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) สอดคล้องกับมิติของการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดไว้ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ความสำคัญดังกล่าวผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการบริหาร จำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ มีศักยภาพในการบริหารท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรอบด้าน (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2553) ดังนั้นหลักการคิดเป็น คิดถูกต้องตามความเป็นจริง หรือคิดแบบโยนิโสมนสิการ จึงเป็นกระบวนการคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค BANI World เพราะโลกทุกวันนี้ซับซ้อนและจัดการได้ยากกว่าโลกที่เคยมี ประสบการณ์ กลยุทธ์ วิธีการ และความสำเร็จในแบบเดิม ๆ อาจใช้ไม่ได้ในยุคนี้อีกต่อไป ความเปราะบางที่ เกิดกับทุกสิ่ง อาจทำให้เกิดความกังวลในทิศทางขององค์กร วิธีการบริหารงานที่เคยสร้างผลลัพธ์ ความซับซ้อน ของสถานการณ์ บริบท และปัจจัยต่าง ๆ อาจทำให้คาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ได้ยาก จนเกิดความสับสนในการ วิเคราะห์ ความลังเล หรือแม้แต่ไม่กล้าตัดสินใจ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการอาศัยการเก็บข้อมูล อย่างเป็นระบบและคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งและต้องมีทางออกของ ปัญหานั้นเสมอ ถ้ามองในแง่ของขอบเขตแล้วโยนิโสมนสิการ ก็นิยามกว้าง ครอบคลุมตั้งแต่ความคิดใน แนวทางของศีลธรรม การคิดตามหลักความดีงามและหลักความจริงต่าง ๆ ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนมา มี ความรู้ความเข้าใจดีอยู่แล้ว ไม่ต้องใช้ปัญญาลึกซึ้งอะไร ตลอดถึงการคิดแยกแยะองค์ประกอบและสืบสาว หาสาเหตุปัจจัยที่ต้องใช้ปัญญาละเอียดประณีต เนื่องด้วยโยนิโสมนสิการมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้ จึง ถือว่าโยนิโสมนสิการ เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในกระบวนการคิดตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหาร สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโลยุค BANI World ได้อย่างเหมาะสม

บทความเรื่อง กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการเสริมสร้างทักษะการจัดการองค์การของ
ผู้บริหารสถานศึกษาคุณ BANI World เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร เรียบเรียง สังเคราะห์ และนำเสนอการ
บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการบริหารองค์การในปัจจุบัน ช่วงต้นเป็นการทบทวนแนวคิด
ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นเป็นการนำเสนอเชิงวิพากษ์ตามลำดับ

โยนิโสมนสิการ: นัยยะ และความสำคัญในพระพุทธศาสนา

ตามความหมายแล้วคำว่า “โยนิโสมนสิการ” (บาลี: โยนิโสมนสิการ yonisomanasikara, คำอ่าน:
โยนิโสมนะสิการ) หมายถึง การทำใจให้ละเอียดถี่ถ้วน นับว่าเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ปรากฏในทาง
พระพุทธศาสนาซึ่งได้มีการรวบรวมจากคัมภีร์และนำมาประมวลเป็นวิธีคิดประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งจะนำไปใช้
ประโยชน์ได้ตลอดเวลา พึงใช้แทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่ การวางใจ วางท่าที การตั้ง
แนวความคิด หรือทางเดินกระแสความคิด การทำใจ การคิด การพิจารณา (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต),
2547) โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในมีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี
คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน แต่เป็นกระบวนการที่สำคัญของ
การสร้างปัญญาและส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลเกิดจิตที่บริสุทธิ์ อิสระ นำพาให้ทุกคนพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความ
เป็นอิสระไร้ทุกข์ พร้อมด้วยสันติสุข เป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (พระอริการิกิตติศักดิ์ สุธีโร และ
สยาม ราชวัตร, 2561) โยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ท่านได้รวบรวมจากคัมภีร์ แล้วนำมา
ประมวลเป็นวิธีคิดประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา พึงใช้แทรกอยู่ในการดำเนิน
ชีวิตประจำวันเริ่มตั้งแต่ “การวางใจ วางท่าที การตั้งแนวความคิดหรือทางเดินกระแสความคิด การทำใจ การ
คิด การพิจารณา” โดยอาศัยหลักธรรมที่ท่านได้ประมวลเป็นหลักธรรม หรือวิธีคิดแนวพุทธ 10 ประการ
(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547)

กระบวนการคิดตามหลักทางพระพุทธศาสนาตามแนวทางโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย 10 ประการ
(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) ดังนี้

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (Inquiry) หรือวิธีคิดแบบ “อิทัปปัจจยตา” กล่าวคือ การคิดวิเคราะห์
การพิจารณาว่า สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่า สมมุติว่าทอดไข่เจียว ถ้ามี
น้ำมันผลเป็นเช่นไร ไม่มีน้ำมันผลเป็นเช่นไร ใส่เกลือผลเป็นเช่นไร ไม่ใส่เกลือผลเป็นเช่นไร ไฟแรงผลเป็นเช่นไร
(ไหม้เร็วไหม้ง่าย) ไฟไม่แรงผลเป็นเช่นไร

2. วิธีคิดแบบแยกส่วน (Analysis) หรือวิธีคิดแบบ “ธาตุวัตถาน” เป็นการคิดแบบสังเคราะห์ คือ
การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ เช่น การพิจารณาว่า ร่างกายนี้ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ
วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่า รถยนต์ถ้าเราเอามาแยกส่วนเป็นชิ้น ก็จะเห็นว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง แต่ละ
องค์ประกอบมีลักษณะอย่างไร ทำด้วยอะไร แตกต่างกันอย่างไรมีหน้าที่อย่างไร เพื่อที่จะเข้าใจองค์ประกอบ
ต่าง ๆ ให้ชัดเจน

3. วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะ (The Three Characteristic) หรือคิดแบบศึกษา “ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ” กล่าวคือ การพิจารณาว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่แปรเปลี่ยน ดับไป วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่า สมมุติว่าวางปลาทอดไว้ ปลาจะค่อย ๆ เน่าในที่สุด หรือเมื่อสังเกตธรรมชาติ จะเห็นว่า ฤดูกาลจะเปลี่ยนแปลงเป็นหน้าร้อน หน้าฝน หน้าหนาว ผู้คนจะเปลี่ยนแปลงจากเด็ก เป็นวัยรุ่น เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้สูงอายุ เป็นต้น

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ (The Four Noble Truths) คือวิธีการคิดแบบ “แก้ปัญหาแบบหาสาเหตุแห่งปัญหา” โดยหาวิธีแก้ที่ต้นเหตุ เพื่อเข้าถึงการแก้ปัญหา คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (Principle and Rational) คือการศึกษา “เป้าหมายและวิธีการ” ว่า วิธีการถูกต้องต่อการที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผลหรือไม่ ตามความหมายนี้สามารถอธิบายครอบคลุมพึงอรรถ หมายถึง หัวข้อธรรม ประโยชน์ เป้าหมาย ผล เช่น อิทธิบาท มรรค โพชฌงค์ ทิฐฐัมมิกกัตถประโยชน์ เป็นต้น ธรรม หมายถึง ข้อปฏิบัติ วิธีการ หลักการ เหตุหรือปัจจัย เช่น ฉันทะ สัมมาทิฐิ สติ อุฏฐานสัมปทา เป็นต้น

6. วิธีคิดแบบพิจารณาคุณ โทษและทางออก (Reward and Punishment Approach and Avoidance) หรือการพิจารณาข้อดี (อายุโกศล) ข้อเสีย (อุปายโกศล) และอธิบายการใช้ประโยชน์จากข้อดี ข้อเสีย นั้น (อุปายโกศล) วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่าข้อดีของคนตัวใหญ่คือมีกำลังมาก ข้อเสียคือน้ำหนักเยอะ ไม่คล่องตัว ข้อดีของคนตัวเล็ก คือคล่องแคล่ว ข้อเสียของคนตัวเล็ก คือมีกำลังน้อย การใช้ประโยชน์เวลานำมาแข่งขันก็หากให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ที่เหมาะสม ในทุกสิ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสียในตัวเองด้วยกันทั้งนั้น ในคุณลักษณะตรงข้ามกันให้นำจุดแข็งของด้านนั้นเพื่อเอาชนะจุดอ่อนของอีกด้าน เช่นเอาข้อดีของสั้นเอาชนะข้อเสียของยาว เป็นต้น และในข้อเสียบางครั้งก็ใช้ประโยชน์ได้ เช่น พิษงูก็ยังนำไปทำเซรุ่มได้ ดังคำกล่าวที่ว่า ไม่มีสิ่งใดไร้ประโยชน์ มีเพียงสิ่งที่ไม่อยู่ในที่ ๆ เหมาะสมกับตัวเองเท่านั้น

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม (Real and Unreal Value) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวิธีคิดแบบปัจเจกชนวิธี คือการพิจารณาว่าอะไรคือแก่น อะไรคือเปลือก อะไรคือสิ่งประดับ อะไรคือกาฝาก

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม (Virtue and stimulation) หรือวิธีคิดแบบอุปาทกมนสิการ แปลว่า การคิดอย่างสร้างสรรค์ คือการคิดสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสิ่งต่าง ๆ การคิดบวก วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่า ปากกาด้ามหนึ่งใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ใช้เป็นตะเกียบได้หรือเปล่า หรือนำมาเป็นแกนกัณฑ์ลมกระดาศ (คิดพลิกแพลง) แนวคิดนี้นำไปดัดแปลงเป็นอะไรร่วมกับอะไรได้บ้างหรือใช้กับอะไรได้บ้าง เช่น พระอานนท์ เห็นคันนาชาวมครแล้วนำมาออกแบบเป็นคันธของจีวร (คิดประยุกต์) หรือสถานการณ์แบบนี้ควรนำหลักธรรมใดมาใช้ในการดำเนินชีวิตดี รวมถึงการคิดหาข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และหาวิธีแก้ไข เพื่อพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น และคิดในแง่บวก เช่น เกิดอุบัติเหตุแขนเจ็บ ก็คิดในแง่ดีว่า ดีกว่าหัวเจ็บซึ่งอาจตายได้ เป็นต้น หรือวันนี้เราสามารถทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้บ้าง เราสามารถทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นให้ดียิ่งขึ้นไปอีกได้บ้าง

9. วิธีคิดแบบปัจจุบัน (Present Thought) เป็นกระบวนการคิดที่จะค้นหาความจริงจากประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ผ่านการมีสติในปัจจุบันจนเกิดความรู้จริงขึ้น เช่น อาหารนี้อร่อยหรือไม่อร่อยก็ต้องชิมดู ซึ่งแตกต่างจากโยนิโสมนสิการข้ออื่นที่เน้นกระบวนการคิด ส่วนโยนิโสมนสิการข้อนี้เน้นประสบการณ์ตรง ซึ่งทำให้เกิดความสมบูรณ์ ในข้ออื่นจะเกี่ยวข้องกับอดีต อนาคต ผ่านการพิจารณาเหตุปัจจัย แต่ข้อนี้จะเน้นอยู่กับปัจจุบัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในกระบวนการพิจารณาอย่างรอบด้านครบถ้วน

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท (Well-Rounded Thought) หรือการคิดแบบแยกแยะ เทียบเคียงประเด็น คือการคิดแบบองค์รวมโดยไม่เหมารวม คือการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เป็นกรณีไป หรือการคิดแบบเทียบเคียงความจริงเฉพาะหน้า คือการพิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเป็นไปไม่ได้นั่นเอง เป็นการพิจารณาความเข้ากันได้หรือเข้ากันไม่ได้ของข้อมูล วิธีคิดแบบนี้อธิบายว่าสมมุติเกิดการขาดกรรมขึ้น ฝ่ายสืบสวนและฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์ ค้นพบหลักฐานที่มีความจริง ถ้ามีข้อสันนิษฐานอะไรที่ไม่ตรงกับหลักฐานที่มียอมใช้ไม่ได้ เมื่อเจอความจริงสองอย่างที่ขัดแย้งกันก็ต้องพิจารณาว่า อันไหนที่จริงหรือจริงทั้งคู่ แต่มีอะไรถึงขัดแย้งกัน หรือควรสืบสวนใหม่หมดเพื่อได้คำตอบที่ถูกต้องชัดเจน ไม่มีความจริงใดขัดแย้งกัน เปรียบได้กับความจริงของโลกที่เราแบ่งการเข้าใจความจริงของโลกเป็นกลุ่มย่อย ๆ และเมื่อนำความจริงทั้งหมดมารวมกันก็จะได้ความจริงของสรรพสิ่งที่สมบูรณ์ในที่สุด เมื่อข้อความรู้ในความจริงขัดแย้ง ก็เข้าไปศึกษาว่าควรแก้ไขหรือตัดออก ซึ่งอาจเกิดความรู้ความเข้าใจในความจริงใหม่ ๆ ได้ เป็นการเข้าใจอดีต เข้าใจปัจจุบัน เข้าใจอนาคต เป็นการเข้าใจความจริงทุกสรรพสิ่งในภาพรวมทั้งหมด เปรียบได้กับเกมโซโดกุ ที่ตัวเลขต้องไม่ขัดแย้งกัน

กล่าวได้ว่า การคิดตามแนวทางโยนิโสมนสิการนี้เน้นการพิจารณาและการคิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และปรับปรุงชีวิตให้ดียิ่งขึ้นในแง่บวกและแง่ลบตามบรรยากาศและสถานการณ์ที่แตกต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้คนมีความสุขและตรงต่อกับความจริงของโลก

ยุค BANI World: วิธีของความไม่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงยากที่จะคาดเดา

เนื่องจากความเร็วและความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากกว่าเดิมหลายเท่า คำว่า BANI World จึงถูกคิดค้นโดย Jamais Cascio โดยต่อยอดจากแนวคิดทางสังคมวิทยา Liquid Modernity (ที่ว่าทุกอย่างเป็นอย่างไหล ที่คลุมเคลือ ไม่แน่นอน) ของ Zygmunt Bauman BANI World อธิบายลักษณะของโลกยุคนี้ คือ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยหลายด้านซ้อนทับกัน ทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมคน เมื่ออัตราเร็วของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีมากขึ้น ผลกระทบดังกล่าวก็ยิ่งทวีความรุนแรง ไม่เพียงต่อการตัดสินใจทางธุรกิจ แต่รวมถึงสภาพจิตใจของพนักงานที่ต้องทำงานในโลกแห่งความสับสนอลหม่านนี้ด้วย ในการพัฒนาองค์กรจึงได้นิยามใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเฉพาะเจาะจงยิ่งกว่าเดิม

BANI WORLD กับนิยามใหม่ในโลกใบเดิม

ปัจจุบันสังคมโลกให้ความสนใจกับคำว่า “BANI World” ในฐานะความหมายใหม่ที่นิยามการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกที่อธิบายมากกว่าลักษณะสถานการณ์ที่โลกต้องเผชิญ แต่รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากภาวะดังกล่าว ทั้งในมิติขององค์กรและความรู้สึกของบุคลากรในองค์กรด้วย คำว่า BANI World มักถูกนำมาใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับการพูดคุยเกี่ยวกับความท้าทายและความซับซ้อนในสถานะปัจจุบันของโลกและสังคม โดยเน้นถึงความปรับตัวและความสำเร็จในการเผชิญกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในโลกในยุคปัจจุบัน (อนิรุทธิ์ ตูลสุข, 2566) ประกอบด้วย 1) โลกที่มีความเปราะบาง (B – Brittle) ปัจจัยต่าง ๆ ทางธุรกิจ นอกจากเปลี่ยนแปลงได้เสมอแล้ว ยังสามารถล่มสลายได้อย่างรวดเร็วในเวลาเพียงข้ามคืน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบธุรกิจที่ถูก disrupt ได้ตลอดเวลา กลยุทธ์เดิมที่เคยใช้ แผนธุรกิจ หรือแม้แต่วิธีการทำงาน อาจถูกแทนที่ด้วยเทคนิค วิธีการที่ดีกว่าที่พร้อมใช้งานได้จริงทันที 2) โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (A - Anxiety-inducing หรือ Anxious) พนักงานเกิดความกังวลและความเครียด เนื่องจากธรรมชาติของการทำงานเปลี่ยนไปจากเดิม โดยตอบสนองต่อความรวดเร็วและไม่แน่นอนของสถานการณ์ ทุกทางเลือกอาจจะไม่ใช่ทางที่ถูกต้อง สามารถล้มเหลวได้ อาจทำให้เกิดความลังเล ชะงักงัน ไม่กล้าตัดสินใจ หรือความสิ้นหวัง หรือ ภาวะ learn helplessness เพราะพลาดอยู่เรื่อย ๆ ได้ง่าย 3) โลกที่สับสนต่อการคาดเดา (N – Nonlinear) วิธีคิด เหตุผล และ ประสบการณ์เดิม ๆ ไม่สามารถใช้นำมาใช้ และการรังตีความสำเร็จได้อีกต่อไป ทำให้เกิดความผิดพลาด ความล่าช้า หรือ ไม่กล้าในการตัดสินใจ ตัวอย่าง เช่น วิกฤตโรคระบาดที่เราพยายามคาดการณ์ว่าจะจบช่วงนั้นช่วงนี้ เพราะยึดหลักระบาดวิทยา และตามหลักเราควรสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ได้ในปีแรก แต่ทว่าก็ยังไม่สามารถควบคุมได้ และ 4) โลกที่ยากเกินความเข้าใจ (I – Incomprehensible) ข้อมูล ข่าวสาร ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ มีปริมาณมากและซับซ้อน (Information Overload) ทั้งจริงและเท็จ ทำให้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือ สรุปเป็นไปได้อย่างยาก ความหมายและความสำคัญดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อองค์กรทุกภาคส่วน

สถานศึกษานับว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมืองประเทศ ผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้นำองค์กรจะต้องมีการปรับบทความ วิธีคิด และกระบวนการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นนั้นโดยเฉพาะบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบต่อความสำเร็จของสถานศึกษาหรือองค์กร ซึ่งวงจรสำคัญพื้นฐานที่จะต้องนำไปสู่การบริหารจัดการ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนางานต่าง ๆ ขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเป็นความท้าทายสำหรับผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรในทุกยุคสมัย จะต้องบริหารและกำกับทิศทางให้กับองค์กรเนื่องจากการบริหารงานในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางและวิตกกังวลทั้งในระดับผู้บริหารและผู้บริหารปฏิบัติการ รวมถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างความสมดุลของสองด้าน คือ ความสมดุลด้านทิศทางองค์กร ระหว่าง Growth (การเติบโต) และ Stability (ความมีเสถียรภาพ) เพื่อให้องค์กรสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวความสมดุลด้านคน ระหว่าง

Productivity (ผลผลิต) และ Engagement (คน) เพื่อให้สามารถบริหารจัดการบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญ ดังนั้นผู้นำทางการศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆที่จะนำพาให้หน่วยงานหรือองค์กรทางการศึกษามุ่งไปสู่ความสำเร็จ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีคุณภาพ (อนิรุทธิ์ ตุลสุข, 2566) ความเชื่อมโยงของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงของผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World

ที่มา: <https://www.coachforgoal.com/blog/topic/จาก-vuca-world-สู่-BANI-world>

โยนิโสมนสิการ: การประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุค BANI World

บุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญไม่ได้อยู่ไปกว่า CEO หรือ ผู้บริหารระดับสูง ที่จะพาให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายในยุคของ BANI World ได้ ก็คือ ผู้บริหารระดับกลาง เนื่องจากผู้บริหารระดับกลาง คือ ผู้นำที่ต้องประสานระหว่างองค์กรและพนักงาน โดยต้องส่งผ่านจุดมุ่งหมายที่องค์กรต้องการจะไป และสนับสนุนการทำงานของทีมงานให้ไปสู่เป้าหมายนั้นให้ได้ ความท้าทายประการสำคัญ คือ ผู้นำในกลุ่มนี้จะต้องปรับตัวอย่างไร เพราะโลกทุกวันนี้ซับซ้อนและจัดการได้ยากกว่าโลกที่เคยมีประสบการณ์ กลยุทธ์ วิธีการ และความสำเร็จในแบบเดิม ๆ อาจใช้ไม่ได้ในยุคนี้อีกต่อไป ความเปราะบางที่เกิดกับทุกสิ่ง อาจทำให้เกิดความกังวลในทิศทางขององค์กร วิธีการบริหารงานที่เคยสร้างผลลัพธ์ ความซับซ้อนของสถานการณ์ บริบท และปัจจัยต่าง ๆ อาจทำให้คาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ได้ยาก จนเกิดความสับสนในการวิเคราะห์ ความลังเล หรือ แม้แต่ไม่กล้าตัดสินใจ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างองค์กร และบุคลากร ไม่อาจเอาชนะความท้าทายในยุค BANI World นี้ได้ เจตนารมณ์ขององค์กรย่อมมีอาจส่งไปถึงบุคลากร ตลอดจนการบริหารทีมงาน อาจไม่เกิดประสิทธิภาพ จนทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายที่องค์กรต้องการ

การจะสร้างโอกาสใน BANI World จะต้องพัฒนาผู้นำให้พร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เป็นความท้าทายสำหรับองค์กรในทุกยุคสมัย ทว่าในยุค BANI World ความรวดเร็ว รุนแรง และผันผวน ทำให้การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นเรื่องที่ยากยิ่ง โดยเฉพาะผู้นำซึ่งอยู่ในบทบาทที่ต้องบริหาร และกำกับทิศทางให้กับองค์กร เนื่องจากการบริหารงานในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางและวิตกกังวล เมื่อประกอบกับความไม่รู้ และคาดเดาไม่ได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดทักษะที่พร้อมสมบูรณ์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลง ของโลกยุค BANI World

ภาพที่ 2 สรุปโยนิโสมนสิการกับกระบวนการคิดเพื่อเสริมสร้างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา

ยุค BANi World กับการนำพาองค์กร

ยุค BANi World การจะฝ่าฟันวิกฤตผู้บริหารจำเป็นต้องทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องเรียนรู้แนวทางใหม่ ๆ เพื่อใช้รับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หลักคิดที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่ออยู่กับโลกที่เปราะบาง (B) อยู่ตลอดเวลา คือ โยนิโสมนสิการ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย “เมื่อสิ่งนั้นมี สิ่งนี้จึงมี” คิดเชื่อมโยงและแก้ปัญหาทันทั่วทั้งที่ และใช้วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ จะรู้จักสิ่งนั้น เรื่องราวนั้น ๆ ได้ถูกต้องแท้จริง จึงจับจุดที่เป็นปัญหาได้ และจึงจะแก้ปัญหาได้ ผู้บริหารต้องสร้างโครงสร้างการทำงานที่เข้มแข็งและการมีทักษะฟื้นคืนกลับสู่ความปกติเมื่อล้มเหลว (Capacity and resilience) เช่น การกระจายอำนาจในโครงสร้างองค์กรในโรงเรียนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง และสำหรับการรับมือกับความกังวล (A) ใช้โยนิโสมนสิการ วิธีคิดแบบเห็นคุณ เห็นโทษ แล้วหาทางออก เป็นวิธีคิดในการมองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข หาทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยจากข้อบกพร่องต่าง ๆ และใช้วิธีคิดแบบมีสติเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ใช้สติกำกับ ในโลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (Anxious) การมีความเข้าใจและการมีสติเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ (Empathy and mindfulness) ผู้บริหารสถานศึกษาอาจส่งเสริมการดูแลสุขภาพใจของครู นักเรียนและบุคลากรให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถคลายความกังวลลงไปได้

ความท้าทายหนึ่งในโลก BANi คือ การคาดเดาไม่ได้ (N) ใช้วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ คือ การที่มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงอยู่ตลอดไป ใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ 4 แก้ปัญหาที่ตัวเหตุตัวปัจจัย และใช้วิธีคิดแบบบรรณสัมพันธ์ คือ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย ในโลกที่สับสนต่อการคาดเดา (Nonlinear) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องประเมินบริบทพร้อมปรับตัว (Context and adaptability) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถก้าวผ่านและเดินทางต่อไปได้ สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารมีข้อมูลเพียงพอสำหรับการประเมินบริบท คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ PLC การรับฟังเสียงของผู้ปฏิบัติงาน

ความท้าทายสุดท้าย คือ ความเข้าใจยาก (I) ของสถานการณ์โลก ใช้วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คือ สิ่งใดที่สามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มิประโยชน์มีคุณค่าแก่เรา ใช้วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้า คุณธรรม ประสพการณ์ คือ สิ่งที่ได้ประสบหรือได้รับรู้อย่างเดียวกับบุคคลที่ประสบหรือรับรู้ต่างกันอาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง ต้องเป็นสัมมาทิฐิ และใช้วิธีคิดแบบวิภาษวาท เป็นวิธีคิดที่ใช้การพูดแยกแยะ จำแนก แจกแจงแถลงความ แบบวิเคราะห์ เป็นการมอง และแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นในแต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ในโลกที่ยากเกินเข้าใจ (Incomprehensible) จำเป็นต้องใช้ความโปร่งใสในการดำเนินงานและการใช้สัญชาตญาณ (Transparency and intuition) ในการตัดสินใจแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ แนวทางที่จะทำให้เกิดการเสนอทางออกอย่างหลากหลาย และการตัดสินใจแก้ปัญหาพร้อม คือ การแบ่งปันข้อมูลอย่างโปร่งใสให้กับทีมผู้ปฏิบัติงานจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการดำเนินงาน ท่ามกลางความโกลาหลของโลกที่เราไม่สามารถควบคุมและเข้าใจได้ทั้งหมด

การรู้จักคิดเป็น พุดเป็นและทำเป็น การคิดเป็น เป็นการคิดอย่างถูกต้อง เป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตทั้งหมด วิธีการคิดเป็น เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ฝึกฝนได้โดยกระบวนการที่เรียกว่าการศึกษาหรือสิกขา การพัฒนานั้น เรียกว่า การพัฒนาสัมมาทิฐิ ผลที่ได้ คือ มรรคหรือการกระทำที่ถูกต้อง การพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดมีสัมมาทิฐิ คือ การมีความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและครอบครัวสัมมาทิฐิ ทำให้เกิดการพุดและการกระทำที่ถูกต้องดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิมี 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ครู พ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน ฯลฯ และปัจจัยภายในเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การคิดเป็น การศึกษาทั้งหลายที่จัดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำเป็นระบบ ระเบียบ ถือว่าเป็น ปรโตโฆสะ ทั้งสิ้น บุคคลส่วนใหญ่ในโลกจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใช้โยนิโสมนสิการอย่างเดียวยังไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัย ปรโตโฆสะ ก่อนในเบื้องต้น การคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับหรือเคลือบคลุม บุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการแห่งปัญญา (พระอธิการกิตติศักดิ์ สุธีโร และสยาม ราชวัตร, 2562)

โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในมีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกต้องวิธีคิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา ทำให้บริสุทธิ์ และเป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นอิสระไร้ทุกข์ พร้อมด้วยสันติสุขเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญามีเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์ ในการดำเนินชีวิต สติเป็นองค์ธรรมที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานทุกอย่าง โยนิโสมนสิการ เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงสติที่ยังไม่เกิดให้ได้เกิด ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องต่อไป

กลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใดความคิดก็จะพุ่งเข้าสู่ความชอบหรือไม่ชอบทันที นั่นคือสิ่งปรุงแต่ง เนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์มาก่อน เรียกสิ่งปรุงแต่งนั้นว่า อวิชชา ในตอนนี้เองที่โยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัดกั้นความคิดนั้นแล้วเป็นตัวนำเอากระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่จะพิจารณาตามสภาวะตามเหตุปัจจัย เป็นลำดับไม่สับสน มีเหตุผลและเกิดผลได้ ทำให้คนเป็นนายไม่ใช่ทาสของความคิด เอาความคิดมาใช้แก้ปัญหาได้ คนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่าย ๆ ได้ โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิดให้อยู่ในแนวทางที่ตรงตามทางที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาก่อนแล้ว และเมื่อพิจารณาเห็นความจริง และรู้ว่คำแนะนำ สั่งสอนนั้นถูกต้องดีงาม มีประโยชน์ ก็ยิ่งมั่นใจและเกิดศรัทธาขึ้นเอง เกิดเป็นการประสานกันระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน กลายเป็นความหมายของ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ได้ ดังนั้นในการบริหารเพื่อสร้างศรัทธาจะต้องพยายามให้คนในองค์กรได้รับรู้ผลและเกิดความตระหนักในผลของการทำความดี ต้องเร่งให้เกิดการเสริมแรงภายใน เพื่อกระตุ้นให้แสดงออกภายนอกในทางที่ถูกต้องดีงาม

กล่าวโดยสรุป กลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับโยนิโสมนสิการ มีดังนี้ โยนิโสมนสิการจะทำงาน 2 ขั้นตอน คือ รับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จากภายนอก การรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการจะเป็นการรับรู้อย่างถูกต้อง มีการคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามา เป็นการพิจารณาข้อมูลด้วยสติซึ่งจะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำมาใช้รับมือกับโลกยุค BANI World

สรุป

โยนิโสมนสิการ เป็นกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค BANI World ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำพาให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายในยุคของ BANI World โลกที่ซับซ้อนและจัดการได้ยากกว่าโลกที่เคยเป็น ประสบการณ์ กลยุทธ์ วิธีการ และความสำเร็จในแบบเดิม ๆ อาจใช้ไม่ได้ ในยุคนี้อีกต่อไป ความเปราะบางที่เกิดกับทุกสิ่ง อาจทำให้เกิดความกังวลในทิศทางขององค์กร วิธีการบริหารงานที่เคยสร้างผลลัพธ์ ความซับซ้อนของสถานการณ์ บริบท และปัจจัยต่าง ๆ อาจทำให้คาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ได้ยาก จนเกิดความสับสนในการวิเคราะห์ ความลังเล หรือ แม้แต่ไม่กล้าตัดสินใจ ความไม่รู้และคาดเดาไม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องคิดเป็น นำกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดทักษะที่พร้อมสมบูรณ์ รับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุค BANI World

รูปแบบวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในมีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดอย่างแยบคาย ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา การคิดครบถ้วนกระบวนการความ มี 10 ประการ ประกอบด้วย 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย พิจารณาปัญหาค้นหาหนทางแก้ไข 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เพื่อให้เห็นภาพความจริงได้ชัดเจน ไม่ผิดพลาด เน้นการมองลึก 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือรู้เท่าทันธรรมดา การที่มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงอยู่ตลอดไป 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ แก่ปัญหาที่ตัวเหตุตัวปัจจัย 5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย 6) วิธีคิดแบบเห็นคุณเห็นโทษ แล้วหาทางออก เป็นวิธีคิดในการมองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข หาทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยจากข้อบกพร่องต่าง ๆ 7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม สิ่งใดที่สามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มิประโยชน์มีคุณค่าแก่เรา 8) วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม 9) วิธีคิดแบบมีสติเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน มีสติกำกับในทุกขณะ 10) วิธีคิดแบบวิรักษวาท เป็นวิธีคิดที่ใช้การพูดแยกแยะ จำแนกแจกแจง แลลงความ แบบวิเคราะห์ เป็นการมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะให้เห็นในแต่ละด้านให้ครบทุกด้าน

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค BANI World ต้องมีทักษะ คือ 1) ทักษะการปรับตัว (Adaptive skills) ติดตามทิศทางการศึกษา ปรับนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน ทนต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง 2) ทักษะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change leader skills) ต้องมีทักษะในการวางแผน การจัดการ การกำหนดกลยุทธ์ พร้อมรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา 3) ทักษะผู้นำ ICT (ICT Leadership

Skills) จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้า ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันข้อมูลข่าวสาร ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้ในการศึกษา และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว 4) ทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork skills) (1) ทักษะการสื่อสาร (Communication skills) (2) ทักษะการฟัง (Listening skills) (3) ทักษะการเชื่อใจ (Reliability skills) (4) ทักษะการเคารพ (Respectfulness skills) (5) ทักษะบริหารความขัดแย้ง (Conflict management skills) (เวย์เวสสารชโชนผลิน, ออนไลน์) และ 5) ทักษะผู้นำแห่งอนาคต (Future leadership skills) (1) ต้องคิดถึงภาพรวมโลก (Thinking globally) (2) ต้องเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Appreciating cultural diversity) (3) ต้องสามารถบริหารจัดการเทคโนโลยี (Demonstrating technology savvy) (4) ต้องสร้างเครือข่าย (Networking) (5) ต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Professional learning community) พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง (อิศราวดี ชำนาญกิจ, 2555)

วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันและการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร โดยควรกำหนดอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก อันเป็นการตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาท เรียกว่า สติกับสัมปชัญญะ สติ ก็คือความระลึกได้ ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ จะทำให้เราระลึกได้อยู่เสมอว่าเรากำลังทำสิ่งที่ผิดหรือถูกต้อง สัมปชัญญะ ก็คือความรู้ตัว รู้ตัวอยู่เสมอว่าเรากำลังทำดีหรือทำชั่ว

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีโยนิโสมนสิการ จะมีปัญหาในการใช้ชีวิต มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดทักษะในการทำงานและการดำรงชีวิตให้ถูกต้อง ตามธรรมเนียมคลองธรรม ไม่หลงทิศหลงทาง สร้างคุณงามความดีต่อองค์กร ต่อสังคมและประเทศชาติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถรับมือกับโลกยุค BANI World ได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *วิถีคิดตามหลักพุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สยาม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิมพ์สว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). *การบริหารการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2553). *การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการกิตติศักดิ์ สุธีโร และสยาม ราชวัตร. (2562). โยนิโสมนสิการ: หลักการคิดที่เหมาะสมกับคนไทย

ในยุค 4.0. *วารสารพุทธศิลปกรรม*, 1(2), 87-100.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*.

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*

(พิมพ์ครั้งที่ 2, แก้ไขเพิ่มเติม). ราชบัณฑิตยสถาน.

เวย์ เวสาร์ช โทณผลิน. (ม.ป.ป.). *5 ทักษะที่สำคัญของทีมนีเวิร์ค*. <https://learninghubthailand.com/good-mental-health-2/>

อนิรุทธิ์ ตูลสุข. (2565). *จาก VUCA world สู่ BANI WORLD* . <https://www.coachforgoal.com/blog/topic/จาก-vuca-world-สู่-BANI-world>

อิสราวดี ชำนาญกิจ. (2555). *ผู้นำแห่งอนาคต*. <https://www.gotoknow.org/posts/280615>

Jamais Cascio. (2022). *A framework for understanding a turbulent world*. <https://ageofBANI.com/>.

คุณลักษณะ

นักการเมืองท้องถิ่นที่ดีในการปกครองท้องถิ่น

ปรัชญา บุตรสะอาด^{1*}

รับบทความ: 12 ตุลาคม 2566 แก้ไขบทความ: 23 ตุลาคม 2566 ตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีในการปกครองท้องถิ่น การเมืองการปกครองท้องถิ่น คือการเมืองที่ประชาชนเลือกนักการเมืองเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั่นคือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยตัวแสดงทางการเมืองท้องถิ่นที่มีบทบาทหลักมีทั้งที่อยู่ในภาคการเมืองคือผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น ภาคราชการส่วนท้องถิ่น คือพนักงานและหน่วยปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เช่น ผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่ได้รับการเคารพยกย่องจากสมาชิกชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นถือเป็นผู้นำของประชาชนและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยิ่ง จึงจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้นำที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนมีความสามารถด้านการบริหาร เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ และมีประสบการณ์ในการทำงาน คุณสมบัติดังกล่าวหากผู้ที่เข้ามาบริหารท้องถิ่นมีครบถ้วนก็จะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น ขณะเดียวกันอุปสรรคและปัญหาในการบริหารท้องถิ่นก็จะลดลง และยังสามารถที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนของตนได้อย่างจริงจังตรงตามความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คุณลักษณะ นักการเมือง การปกครอง ท้องถิ่น

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

* อีเมล: butsaad16@gmail.com

Characteristics of Good Local Politicians in Local Government

Pratya butsaad ^{1*}

Abstract

This academic article aims to study the characteristics of local politicians who are good in local government. local government politics It is politics in which the people elect local politicians to act on their behalf in local government organizations, that is, local administrators and local council members. with local political actors playing a main role There are those in the political sector, namely administrators and members of local councils. local government sector are employees and operating units of local government organizations and civil society, such as community leaders or people who are respected by community members. Local politicians are considered leaders of the people in that locality and are extremely important. Local and community development the characteristics of good local politicians will have a great impact on local development. Therefore, it is necessary to be a leader with a good personality. Have morality and ethics as well as having management abilities Be a visionary and have experience in working If those who take over the local administration have these qualities, they will make operations run smoothly. At the same time, obstacles and problems in local administration will be reduced. and are also able to seriously solve problems for their own people in accordance with local needs.

Keywords: Attribute, Politician, Governance, Local

¹ Course Instructor, Buddhist Management, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chonburi Sangha College

* Email: butsaad16@gmail.com

บทนำ

นักการเมืองเป็นผู้เสียสละเข้ามาทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ในทางทฤษฎีนักการเมืองที่ดีจึงเป็นผู้เสียสละที่จะสร้างความเจริญให้กับส่วนรวม เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องญาติพี่น้อง ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ มีความโปร่งใสในการทำงาน (สมผล ตระกูลรุ่ง, 2566) นักการเมือง คือ บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกหรือเมืองในระบอบประชาธิปไตย บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นนักการเมืองนั้น โดยปกติแล้ว ต้องสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนแสดงความนิยมชมชอบ และเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็อยู่ในตำแหน่งในระยะเวลาอันจำกัด เช่น 4 ปี หรือ 5 ปี เมื่อระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งสิ้นสุดลง วงจรทางการเมืองก็จะเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ จะต้องทำการเลือกตั้งกันใหม่เพื่อหาบุคคลที่จะไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเหตุที่นักการเมืองต้องต่อสู้กับคู่แข่งเพื่อให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนน หรือ แสดงความนิยม ผู้ที่เป็นนักการเมืองมักได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นคนฉวยโอกาสและมากไปด้วยเล่ห์กล ตลอดจนใช้อุบายต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ประชาชนลงคะแนนเสียงแก่ตนไม่ว่าจะผิดทำนองคลองธรรมหรือไม่ อย่างไรก็ตามก็เห็นเจตนารมณ์ของนักการเมืองที่ประกาศต่อประชาชนขณะทำการรณรงค์หาเสียงนั้น ทุกคนต่างมีความปรารถนาจะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองและให้ประชาชนได้รับความผาสุก แต่เนื่องจากต้องมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะใจประชาชนจึงมักมีการโน้มน้าวจิตใจประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ และมีการโจมตี ขู่จู่โจมของกันและกัน ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติการทางการเมืองที่หลีกเลี่ยงมิได้ (ธวัชชัย วงศ์สังข์, 2554: 65)

การปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐบาลนั้น (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2553: 6) การปกครองท้องถิ่น คือการปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการบางอย่าง โดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัดความต้องการของตนเอง การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์กรมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุม ของรัฐบาลได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น (อุทัย หิรัญโต, 2523: 2) การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองในรูปลักษณะการกระจายอำนาจบางอย่างที่รัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเอง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสปกครองและบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นให้งานดำเนินไปอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเหตุที่ว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะทราบความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีกว่าบุคคลอื่น และย่อมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นนั้น โดยมีงบประมาณของตนเองและมีอิสระในการบริหารงานพอสมควร (วิญญู อังคนารักษ์, 2519: 4) ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการฝึกฝนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกิจการบ้านเมืองที่สามารถพัฒนาต่อไป

เป็นพลเมืองที่แข็งขันของประเทศชาติได้ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2552) จากความสำคัญดังกล่าว ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาการปกครองท้องถิ่นและคุณลักษณะนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีว่ามีคุณลักษณะนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีอย่างไรในสังคมยุคปัจจุบัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อจะได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่นที่มีลักษณะสำคัญจึงควรศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการปกครองท้องถิ่นของนักวิชาการทางด้านการปกครองทั้งตะวันตกและของไทย เพื่อที่จะได้ทราบถึงคำนิยามของการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่นที่น่าสนใจดังนี้

Daniel Wit (1967: 18) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

William V. Holloway (1951: 101-103) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

John J. Clarke (1957: 87-89) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ และหน่วยการปกครอง ดังกล่าวนี้อาจจัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

Haris G. Montagu (1984: 574) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหาร การปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจาก การควบคุมของหน่วย การบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้ บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

William A. Robson (1953: 574) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้น และให้อำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal rights) และต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (Necessary organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2535: 17) การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครอง

ท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย และควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

ธวัชชัย วงศ์สังข์ (2554: 32) ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองท้องถิ่น เป็นระบบราชการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การจัดตั้งนี้ถูกควบคุมโดยรัฐแต่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย และควบคุมการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

อุทัย หิรัญโต (2523: 4) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองทางการเมืองที่อยู่ในระดับต่ำกว่ารัฐ ซึ่งก่อตั้งโดยกฎหมาย และมีอำนาจอย่างเพียงพอที่จะทำกิจการในท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอำนาจจัดเก็บภาษี เจ้าหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ดังกล่าวอาจได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งโดยท้องถิ่นก็ได้

สรุป จากนิยามต่าง ๆ ข้างต้นสามารถสรุปหลักการปกครองท้องถิ่นได้ในสาระสำคัญดังนี้ การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยจัดเป็นกรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าวหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นก็จะกลายสภาพเป็นรัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนักการเมือง

ความหมายของนักการเมือง

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่านักการเมืองไว้ในบริบทต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556: 512) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นักการเมือง หมายถึง ผู้ฝึกฝนทางการเมือง ผู้ทำหน้าที่ทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี สมาชิกสภา

ธวัชชัย วงศ์สังข์ ได้จำแนกบุคคลทางการเมืองตามลักษณะของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวทางการเมือง มากน้อยแตกต่างกันออกไป 4 ระดับ ดังนี้

1. ผู้ไม่สนใจทางการเมืองหรือสนใจทางการเมืองน้อย มักเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังพัฒนา ได้แก่ ผู้ที่มีความเฉยเมยทางการเมือง ไม่สนใจที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองหรือกระบวนการทางการเมือง อาทิ ไม่สนใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่สนใจที่จะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่

สนใจในเรื่องราวต่าง ๆ ทางการเมืองเลย บุคคลจำนวนนี้มีสาเหตุที่ไม่อยากเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง แตกต่างกันไปแต่ส่วนใหญ่แล้วบุคคลเหล่านี้มีความเชื่อว่าพวกเขาไม่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองดีพอที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้

2. ผู้สนใจทางการเมือง เป็นบุคคลที่สนใจเรื่องราวข่าวสารทางการเมืองและอาจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการดำเนินกิจการของรัฐ การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องนี้มีอยู่หลายหนทางที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น บุคคลที่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นทางการเมืองและมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนอย่างไร บุคคลที่รู้ถึงความสำคัญของการตัดสินใจของรัฐบาลหรือสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ บุคคลที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองระดับหนึ่ง เช่น สนใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สนใจสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ยังไม่ถึงระดับที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจตลึงใจหรือการกำหนดนโยบายโดยตรง

3. ผู้แสวงหาอำนาจและผู้นำในสังคมการเมืองมีบุคคลบางคนพยายามแสวงหาอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งทำให้เขามีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองมากกว่า บุคคลเหล่านี้จะพยายามแสวงหาอิทธิพลเพื่อผลทางด้านนโยบาย ระเบียบข้อบังคับและการตัดสินใจในการใช้บังคับกฎหมายของรัฐและอิทธิพลทางการเมืองนี้ ไม่มีทางที่สมาชิกในระบบการเมืองจะมีได้อย่างเท่าเทียมกัน การแสวงหาอำนาจก็เพื่อประโยชน์ในการยึดครองทรัพยากรทางการเมืองโดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม หรืออาจจะเป็นการแสวงหาอำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง เพียงกลุ่มน้อยก็ตาม

4. ผู้ทรงอำนาจ หมายถึง บุคคลที่มีทรัพยากรทางการเมืองหรือเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้แก่บุคคลเหล่านี้มากกว่าบุคคลโดยทั่วไปในระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้อาจมีได้ต้องการแสวงหาอำนาจ

การจำแนกบุคคลออกเป็น 4 กลุ่ม หรือ 4 ระดับ จึงทำให้พอจะมองเห็นได้ว่านักการเมืองในความหมายโดยทั่วไป คือ บุคคลประเภทที่สาม หรือผู้ที่แสวงหาอำนาจและผู้นำ ซึ่งเป็นความหมายที่มีความเข้าใจกันโดยทั่วไปมากที่สุดในปัจจุบัน หรือในอีกทฤษฎีหนึ่งมีความเข้าใจว่า การเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลประเภทที่ 3 ว่าเป็นผู้ที่ฝึกฝนทางการเมือง (รัวชัย วงศ์สังข์, 2554: 22-23)

ประเภทของนักการเมือง

การจำแนกตามกลุ่มอาชีพ แบ่งออกได้ 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. กลุ่มนักการเมืองที่มาจากข้าราชการ เช่น ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ที่ปลดเกษียณแล้ว หรือกำลังจะปลดเกษียณ
2. นักการเมืองที่มาจากกลุ่มพ่อค่านักธุรกิจ เช่น นายธนาคารและผู้ประกอบอาชีพอิสระต่าง ๆ เช่น นายแพทย์ ทนายความ และวิศวกร เป็นต้น

3. นักการเมืองที่มาจากทหาร นายทหารที่มาเป็นนักการเมืองจะเคยดำรงตำแหน่งอยู่ในระดับสูงในกองทัพหรืออยู่หน่วยคุมกำลังรบเป็นส่วนใหญ่ (ธวัชชัย วงศ์สังสะ, 2554: 23)

ส่วนการจำแนกประเภทนักการเมืองตามการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทอาสาหรืออุทิศตัวเต็มที่ กลุ่มนี้จะอุทิศตัวเองจะเป็นพวกที่มีความคิดและความรู้สึกที่รุนแรง เช่น ยอมรับนับถือนโยบายพรรคและหัวหน้าพรรคอย่างลึกซึ้ง จนสามารถเอาการเมืองแทนศาสนาได้ เชื่อมมั่นและหวังในระบบการเมือง พวกนักการเมืองประเภทนี้จะเป็นหัวหอกสำคัญที่เดินหน้า ได้แก่ นักการเมืองระดับหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค หรือเลขาธิการพรรค เป็นต้น

2. ประเภทแนวร่วมหรือพันธมิตร นักการเมืองประเภทนี้มีศรัทธาและมีอุดมการณ์ทางการเมือง รองจากนักการเมืองประเภทแรก แต่จะมีระดับความเชื่อมั่นศรัทธาในระบบการเมืองลดระดับลงมาบ้างเล็กน้อย

3. ประเภทพวกมีศรัทธา สำหรับนักการเมืองประเภทนี้มีระดับความเป็นศรัทธาทางการเมืองไม่รุนแรงพอ แม้ว่าโอกาสจะอำนวยให้ก็ตาม พวกนี้จะเป็นพวกเฉื่อยชา เฉยเมยทางการเมืองแต่มีความเชื่อมั่นและมีศรัทธาในระบบการเมืองอยู่บ้าง แต่เมื่อความรู้สึกเฉื่อยชาเข้าครอบงำพวกนี้มักจะโทษคนอื่นเสมอไป (ธวัชชัย วงศ์สังสะ, 2554: 24)

สรุปได้ว่า นักการเมืองคือผู้ฝึกฝนในทางการเมือง ผู้ทำหน้าที่ทางการเมือง เป็นบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองรัฐหรือเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยการเข้ามาเป็นนักการเมืองนั้นจะต้องผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่บริหารงาน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนักการเมืองท้องถิ่น

ความหมายของนักการเมืองท้องถิ่น

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่่านักการเมืองท้องถิ่นไว้ในบริบทต่าง ๆ ดังนี้

กาญจนา แสงสารพันธ์ (2548: 18) ให้ความหมายว่า นักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่สามารถใช้อำนาจหน้าที่และอำนาจบารมี ในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามความคิดเห็นของตน และจงใจให้เกิดการประสานความร่วมมือปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้

เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์ (2549: 22) นักการเมืองท้องถิ่น หรือผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นผู้มีและใช้อำนาจในหน่วยงานที่จะดำเนินการดูแล ช่วยเหลือ กำกับ ติดตาม ประสานงาน สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ จนกระทั่งผลงานบรรลุเป้าหมายสูงสุดของหน่วยงาน

ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 23) กล่าวว่า สำหรับความหมายของนักการเมืองท้องถิ่น เมื่อพิจารณาในมิติของการเมืองท้องถิ่น ก็จะมีได้ว่าการเมืองท้องถิ่นมีสองมิติเช่นเดียวกับการเมืองระดับชาติ คือมิติของการเมืองภาคตัวแทนและการเมืองภาคพลเมืองกล่าวคือ การเมืองท้องถิ่นในมิติของภาคตัวแทน คือการเมืองที่

คุณลักษณะนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีในการปกครองท้องถิ่น

ประชาชนเลือกนักรการเมืองท้องถิ่นเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั่นคือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ส่วนนิติภาคพลเมือง เป็นการเมืองที่เกิดขึ้นจากประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงชื่อเพื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น การเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สรุปได้ว่า นักรการเมืองท้องถิ่น คือ บุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ตัดสินใจเลือกเข้ามาเป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการทำงานประสานกับหน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น มีชื่อเรียกแตกต่างกันตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายก อบจ. นายก อบต. นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการกม. นายกเมืองพัทยา

คุณลักษณะของนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดี

หากจะกล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะของนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน จะต้องมียุคคุณลักษณะองค์รวมที่ทำให้ประชาชนไว้วางใจ เชื่อใจ มีความสามารถ จนทำให้ประชาชนให้ความไว้วางใจให้บริหารจัดการชุมชนได้ ในเรื่องขององค์ประกอบของคุณลักษณะของนักรการเมือง

John W. Gardner (1990: 46) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักรการเมืองท้องถิ่นที่ดีต้องประกอบด้วย คุณลักษณะทางร่างกายที่สมบูรณ์ ต้องมีความฉลาด มีความสามารถในการตัดสินใจในบทบาทของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวมีความยืดหยุ่นตามสมควร มีความพร้อมที่จะรับผิดชอบงาน มีสมรรถนะในการทำงาน เข้าใจผู้ร่วมงานและความต้องการของผู้ร่วมงาน มีทักษะในการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ และมีความต้องการความสำเร็จในงาน

Clement, L. M. & Richard, S. T., (1992: 54) คุณลักษณะของนักรการเมืองที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต้องเป็นผู้นำงาน ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต เจริญฉลาด มีความพร้อมและเต็มใจที่จะรับผิดชอบงาน มีทักษะ มีความยืดหยุ่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง G. Yukl (1998: 244) คุณลักษณะที่จำเป็นต่อประสิทธิภาพของนักรการเมืองท้องถิ่นได้แก่

1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ (Personality) ประกอบด้วย มีพลังสูง มีความทนทานต่อความเครียด มีความมั่นใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นอำนาจภายในตนเอง มีวุฒิภาวะด้านอารมณ์มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในหลักการ

2) คุณลักษณะด้านแรงจูงใจ (Motivation) ประกอบด้วย มีแรงจูงใจด้านอำนาจสังคม มีความต้องการมุ่งมั่นความสำเร็จสูง มีความต้องการด้านความรักผูกพัน

3) คุณลักษณะด้านความสามารถ (Ability) ประกอบด้วย มีความสามารถทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะด้านความคิด และมีทักษะในการเกลี้ยกล่อม

เกียรติกำจร กุศล (2543: 22) ได้แสดงทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงคุณลักษณะ เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยคุณลักษณะเฉพาะประจำตัวของการเป็นผู้นำ ที่มีคุณลักษณะต่างกับผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้นำ ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของ

บุคคลที่เป็นผู้นำนั้น อาจติดตัวมาแต่กำเนิดหรือสร้างขึ้นมากในภายหลังก็ได้ คุณลักษณะที่สร้างขึ้นมากในภายหลังนั้นได้มาจากการเรียนรู้ การฝึกฝน หรือจากประสบการณ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น บุคลิกภาพ อุปนิสัย สติปัญญา ความสามารถในการบริหารและการเป็นผู้นำ วุฒิภาวะทางด้านอารมณ์ ความเป็นนักปราชญ์ การเป็นผู้รู้ การมีทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การยอมรับความเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา

คุณลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. คุณลักษณะทางด้านสติปัญญา ได้แก่ การมีไหวพริบ ปฏิภาณดี มีความรอบคอบ มีเหตุผล มีความรู้ ความเด็ดขาดและความราบรื่นในการใช้ความคิดตลอดจนการตัดสินใจ
2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว มีความตื่นตัว มีคุณธรรม มีความยุติธรรม ไม่ยึดติดกับระเบียบประเพณีที่ปฏิบัติกันมา
3. คุณลักษณะด้านความสามารถ ได้แก่ ความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่นความสามารถที่ได้รับการยกย่องเป็นที่ยอมรับและการมีเคล็ดลับในการจัดการ

บุพผา จานทอง (2550: 24-25) ได้แสดงคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่น ไว้ว่านักการเมืองท้องถิ่นควรมีคุณสมบัติแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ 5 คุณลักษณะ ดังนี้

1. คุณลักษณะทางกาย เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ง่ายที่สุด ผู้นำจึงต้องเอาใจใส่ดูแลสุขภาพและรูปร่างให้อยู่ในลักษณะแข็งแรงและสมส่วนเพื่อจะได้เกิดความคล่องตัวกระฉับกระเฉงในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้นำที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีกำลังกายและพลังประสาทที่เข้มแข็ง นอกจากนั้นแล้ว ผู้นำยังต้องรู้จักการวางตน การควบคุมตนเอง การพูดจาดี (สุภาพ) เข้าสังคมเก่ง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอ้อวดตนเอง
2. คุณลักษณะด้านสติปัญญา ได้แก่ ความเป็นผู้มีความรู้ดี เฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรอบคอบและความจำดี นอกจากนี้ยังต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ให้ก้าวหน้าทันสมัยอยู่เสมอเป็นผู้มีความคิดไกล มีโลกทัศน์กว้าง หาทางปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา
3. คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีคุณธรรม คือเป็นผู้ที่มีความดีงามตามหลักธรรมของศาสนาประจำใจอยู่เป็นนิจ มีความยุติธรรม มีความอดทนต่อความยากลำบากในงานและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความเสียสละรวมทั้งเป็นผู้มีจิตใจเบิกบานอยู่เสมอ
4. คุณลักษณะด้านงาน ได้แก่ การศรัทธาในองค์กรและงานที่ตนรับผิดชอบ รักงาน รักผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน มีความรับผิดชอบสูงและต้องการความสำเร็จสูง มีเป้าหมายและวิธีการที่แน่นอน สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ มีความกระตือรือร้นในงานให้คล้อยตามให้สามารถสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นได้
5. คุณลักษณะด้านสังคม เนื่องจากงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยการประสานงานเพื่อความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ดังนั้นผู้นำองค์กร จึงต้องเป็นผู้ที่เปิดตัวเองชอบการติดต่อ

พบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมมือกับบุคคลอื่นด้วย

ปาริชาติ ทองมา (2550: 11) ได้แสดงทัศนะคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความหมายของผู้นำในฐานะผู้ใช้ความสามารถของตน ช่วยให้ผู้อื่นปฏิบัติภารกิจได้บรรลุเป้าหมายคุณลักษณะที่ตรงตามสมมติฐานดังกล่าว ได้แก่ มีความเฉลียวฉลาด มีความรู้สึกลึกซึ้งในการรับรู้ต่อความต้องการของผู้อื่น ความเข้าใจในงาน มีความริเริ่ม มีความอดทนต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นคงของตนเอง ต้องการแสวงหางานรับผิดชอบ และต้องการอยู่ในฐานะที่มีอำนาจและการควบคุม อย่างไรก็ตามความจำเป็นใช้คุณลักษณะแต่ละชนิดมากน้อยอย่างไรนั้นอยู่กับสถานการณ์ โดยผลวิจัยเหล่านี้ไม่อาจจะระบุคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งว่าจำเป็น หรือให้ความแน่ใจอย่างเพียงพอว่าจะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จได้แต่อย่างใด

เรวดีร์ ชาตรีวิศิษฐ์ (2554: 130) กล่าวว่าคุณลักษณะของการเป็นนักรการเมืองท้องถิ่น ที่ผู้ตามต้องการดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมาคือ นักรการเมืองท้องถิ่นจะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา ไม่เอินเอียง มีอคติถือพรรคถือพวก
2. เล็งเห็นการณ์ไกล มีจินตนาการ จงรักภักดี คือ นักรการเมืองท้องถิ่นจะต้องมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน สามารถคาดการณ์ถึงแนวโน้มต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่องค์กรได้ มีความคิดกว้างไกลและห่วงใยองค์กร
3. มีแรงดลใจ กล้าหาญ เอาใจใส่คือ นักรการเมืองท้องถิ่นจะต้องมีความกระตือรือร้น มีแรงดลใจ มีความกล้าหาญและมีความเอาใจใส่อย่างดี และยังสามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้ตามมีพลัง กำลังใจ มีความเต็มใจ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามด้วย
4. มีความสามารถ เฉลียวฉลาด มีความเป็นผู้ใหญ่ คือ ผู้นำจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการทำงาน มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ไขปัญหา และมีความเป็นผู้ใหญ่เพียงพอต่อเหตุการณ์วิกฤตต่าง ๆ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักรการเมืองท้องถิ่นนั้น เป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือสร้างขึ้นในภายหลังด้วยการเรียนรู้และการฝึกฝน เกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้นำ

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของนักรการเมืองนั้นควรต้องมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไป ประกอบอาชีพอย่างสุจริต มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ของตน มีความตั้งใจในการทำงานและตัดสินใจทุกอย่างด้วยเหตุผล คุณสมบัติอีกข้อของนักรการเมืองที่ดีคือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศทุกวัยทุกระดับการศึกษาได้ หมายถึงความชื่นชอบที่เขาจะได้จากประชาชนและนักรการเมืองฝ่ายตรงข้าม

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า นักการเมืองและนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีนั้น ต้องมีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต ต้องอาศัยหลักของความถูกต้องไม่ใช่หลักของความถูกต้องใจ และต้องปฏิบัติงานด้วยใจที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก รวมทั้งต้องมีความอดทนและมีความตื่นตัวแต่ก็ไม่ตื่นตูม ต่อเหตุการณ์มากจนเกินสมควร นักการเมืองที่ดีต้องมีความระมัดระวัง สุขุมรอบคอบไม่ประมาทและมีความยับยั้งในการปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อน รวมทั้งสามารถควบคุมตัวเองและมีดุลยพินิจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี อีกประการคือ ต้องมีความจงรักภักดีต่อสถาบันอันเป็นที่รักยิ่ง โดยเฉพาะชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และที่สำคัญนักการเมืองที่ดีสมควรจะพึงมีก็คือ ต้องมีความสงบเสีี่ยมไม่ถือตัวตอ้งไม่หยิ่งโส ไม่จองหอง ต้องไม่วางอำนาจต่อประชาชนทุกชนชั้นและไม่ภูมิใจในสิ่งที่เห็นว่าไม่ดี ต้องไม่เชื่อถือคนที่ไม่ดีแม้ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นญาติพี่น้องหากญาติประพฤติตัวผิดทำนองคลองธรรมก็จะไม่เข้าช่วยเหลือในสิ่งที่ญาติมิตรครอบครัวยุติธรรมที่กระทำผิดกฎหมายเป็นเด็ดขาด

นอกจากนี้ ผู้เขียนได้สรุปเพิ่มเติมตามทัศนะของผู้เขียนว่านักการเมืองที่ดีต้องมีการจัดการที่ดีทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และด้านสังคม ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี ในด้านคุณสมบัติหรือคุณลักษณะต้องเป็นผู้ที่มีปัญญา มีความกล้าหาญ มีความสามารถกำหนดนโยบายในการบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้คือต้องเป็นคนที่มีศีลธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมให้เหมาะสมกับบทบาทของการเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ดี มีจุดยืน กล้าต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ประสานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมและพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ซึ่งเหล่านี้คือคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีที่ควรจะนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แสงสารพันธ์. (2548). การศึกษาภาวะผู้นำกับการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์. (2549). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา [ดุขุณิพนธ์การศึกษาดุขุณิบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกียรติกำจร กุศล. (2543). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อภาวะความเป็นผู้นำของคณบดี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย [ดุขุณิพนธ์ครุศาสตรดุขุณิบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2518). การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพล ใจจริง. (2566). นักการเมืองท้องถิ่น. <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?>

- ธวัชชัย วงศ์สังข์. (2554). คุณลักษณะของนักรการเมืองท้องถิ่นในอุดมคติ: กรณีศึกษาเขตตำบลบางโปรง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุบผา จานทอง. (2550). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในทัศนะของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี [รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใครโดยใครเพื่อใคร. จตุรทิศ.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2553). การปกครองท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 3). สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ปาริชาติ ทองมา. (2550). ศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพและแบบแลกเปลี่ยนของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนจังหวัดเพชรบูรณ์ [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- เรวัตร์ ชาตรีวิชัญญ์. (2554). ภาวะผู้นำ. คอมแพคท์พริ้นท์.
- วิญญู อังคนารักษ์. (2519). การปกครองส่วนท้องถิ่น. ธปทวิเทศการพิมพ์.
- สมพล ตระกูลรุ่ง. (2566). คุณสมบัติผู้นำการเมือง. <https://www.posttoday.com/politics/199015>
- อุทัย หิรัญโต. (2523). การปกครองท้องถิ่น. โอเดียนสโตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2552). แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Clement, L. M. & Richard, S. T. (1992). *Effective leadership in student services*. Jossey- Bass.
- Daniel, W. (1967). *A comparative survey of local government and administration*. Kurusapha Press.
- Yukl, G. (1998). *Leadership in organizations* (4th ed.). Prentice – Hill.
- Haris, G. M. (1984). *Comparative Local Government*. William Brendon and Son.
- John, J. C. (1957). *Outline of Local government of the United Kingdom*. Sir Isaac Pitman & Sons.
- John, W. G. (1990). *On leadership*. A Division of Macmillan.
- William, A. R. (1953). *Local government*, In *Encyclopedia of Social science*. The Macmillan.
- William, V. H. (1951). *State and local government in the United States*. Mc Graw-Hill.